

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra sociologie

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITY KARLOVY
V PRAZE

Bakalárska práca

Kristína Papcunová

Postoje Slovákov voči maďarskej menšine

Attitudes of Slovaks towards Hungarian minority

Praha 2013

Vedúca bakalárskej práce: Mgr. Zuzana Podaná Ph.D.

Prehlasujem, že som túto bakalársku prácu vypracovala samostatne, že som riadne citovala všetky použité pramene a literatúru a že práca nebola využitá v rámci iného vysokoškolského štúdia či k získaniu iného či rovnakého titulu.

V Prahe dňa 23.6. 2013

.....
Kristína Papcunová

Pod'akovanie

Na tomto mieste by som rada poďakovala vedúcej práce Mgr. Zuzane Poddanej Ph.D. za odborné vedenie tejto práce, za čas a trpezlivosť, ktorú mi počas početných konzultácií venovala.

Anotácia

Táto práca sa zaoberá postojmi slovenskej väčšiny voči maďarskej minorite žijúcej na Slovensku a rozoberá do akej miery sa menia tieto postoje pod vplyvom generačných rozdielov. V teoretickej časti práce je najprv definovaný význam, pôvod a funkcia kľúčových pojmov. Teoretická časť práce rovnako zahŕňa pasáž venujúcu sa metodike výskumu postojov.

Hlavným cieľom empirickej sondy, sústreďujúcej sa výlučne na občanov slovenskej národnosti, je zistiť, aké postoje zastávajú respondenti voči maďarskej minorite a do akej miery sú podmienené vekom. Výsledky šetrenia potvrdzujú vplyv generačných predpokladov najmä v otázkach s historickým kontextom.

Kľúčové slová

slovensko-maďarské vzťahy, sociálna identita, nacionalizmus, sociálna dištancia, historická pamäť

Abstract

This paper deals with the attitudes of Slovak majority against the Hungarian minority living in Slovakia, and the extent to which these attitudes are changing under the influence of the generation gap. In the theoretical part of the work is firstly defined meaning, origin and function of key concepts. The theoretical part as well summarizes the passage dedicated to the research methodology of attitudes.

The main objective of the empirical probe, focusing purely on the citizens of Slovak nationality, is to determine what approach is taken by the respondents against the Hungarian minority. The results of the investigation confirm the significant impact of generational assumptions, especially in matters of historical context. Due to the fact that the sample is not representative, the nature of this work purely exploratory.

Keywords

Slovak-Hungarian relations, social identity, nationalism, social distance, historical memory

Obsah

Zoznam grafov a tabuliek	8
Úvod	9
I. TEORETICKÁ ČASŤ	10
1. Historický úvod	10
1.1 Počiatky slovensko-maďarských vzťahov	10
1.2 Porevolučný vývoj	13
2. Teoretická časť	16
2.1 Postoje	16
2.2 Stereotypy a predsudky	17
2.3 Sociálna konštrukcia reality	20
2.4 Identita	20
2.4.1 Národná identita	21
2.5 Národ a nacionalizmus	22
2.6 Historická pamäť	23
3. Škálovacie techniky na meranie postojov	25
3.1 Sociálna dištancia	25
3.2 Sémantický diferenciál	26
II. EMPRICKÁ ČASŤ	28
4. Metodológia	28
4.1 Voľba výskumnej metódy	28
4.1.1 Metóda zberu dát a analýza dát	29
4.2 Výskumné hypotézy	30
4.3 Deskripcia výberového súboru	32
4.3.1 Respondenti	32
5. Analytická časť	34
5.1 Tolerantnosť voči maďarskej menšine a nenávisťný prejavy	34
5.2 Batéria výrokov Jána Slotu	38
5.2.1 „Maďari za Dunaj“	40
5.2.2 „Maďari vyvraždili veľa našich otcov a materí“	41
5.3 Sémantický diferenciál	43
5.4 Politicko-historické otázky	47
5.4.1 Novela jazykového zákona	49

5.4.2 Benešové dekréty	51
5.5 Škála sociálnej dištancie	54
Záver	59
Zoznam literatúry	62
Zoznam internetových zdrojov	64
Zoznam príloh	65
Príloha 1: Dotazník	65

Zoznam grafov a tabuliek

Graf č.1: Rozdelenie respondentov v závislosti na veku a regióne

Graf č.2: Rozdelenie respondentov podľa súčasného zamestnania

Graf č.3: Miera tolerantnosti voči maďarskej menšine (otázka č.1)

Graf č.4: Miera tolerantnosti voči maďarskej menšine v závislosti na veku

Graf č.5: Svedok nenávistného prejavu (otázka č. 2)

Graf č.6: Svedok nenávistného prejavu v závislosti na veku

Graf č.7: Miera tolerantnosti voči maďarskej menšine podľa toho či sa respondenti stali svedkom nenávistného prejavu

Tabuľka č.1: Rozloženie odpovedí v otázke č.4

Graf č.8: Miera súhlasu s výrokom „Maďari za Dunaj“ v závislosti na veku

Graf č.9: Miera súhlasu s výrokom „Maďari vyvraždili veľa našich otcov a materí“ v závislosti na veku

Graf č.10: Hodnotenie maďarskej menšiny a slovenskej väčšiny

Graf č.11: Hodnotenie maďarskej menšiny v závislosti na veku

Graf č.12: Hodnotenie slovenskej väčšiny v závislosti na veku

Graf č.13: Hodnotenie maďarskej menšiny a slovenskej väčšiny respondentmi staršími ako 55 rokov

Tabuľka č.2: Rozloženie odpovedí na otázky č. 7-11

Graf č.14: Hodnotenie novely jazykovej zákona z augusta 2009 (otázka č.7)

Graf č.15: Hodnotenie novely jazykovej zákona z augusta 2009 v závislosti veku

Graf č.16: Hodnotenie potvrdenia nemennosti Benešových dekrétov v roku 2007 (otázka č.9)

Graf č.17: Hodnotenie potvrdenia nemennosti Benešových dekrétov v roku 2007 v závislosti na veku

Graf č.18: Škála sociálnej dištancie (otázka č.12)

Tabuľka č.3: Priemer a smerodatná odchýlka jednotlivých kategórií škály sociálnej dištancie

Graf č.19: Rozloženie odpovedí respondentov starších ako 55 rokov, podľa toho či by chceli Maďara za prezidenta krajiny

Úvod

„Spomienky na minulosť sú tu a sú faktorom trvalej podozrievavosti.“ (Péter Kende)

Slovensko-maďarské vzťahy sú už dlhú dobu poznamenané vzájomným napätím. Príčinou nedorozumení, je často to, že sa vzťahy Slovákov a Maďarov posudzujú zo zorného uhla histórie, neraz histórie aktuálne aj partikulárne prifarbenej, a táto trauma z minulosti má tendenciu určovať nielen prítomnosť, ale i budúcnosť spolužitia jednotlivcov, občanov, politikov, ba neraz ich prostredníctvom aj národov a štátov (Chmel, 2004: 111). Traumy z neuzavretej minulosti majú teda Slováci a rovnako aj Maďari, avšak treba ich skúmať nezaujato a vecne.

Táto práca sa bude snažiť poskytnúť náhľad na danú problematiku z viacerých perspektív, predovšetkým optikou nacionalizmu, národnej a historickej pamäte a následne poskytnúť istú dátovú oporu empirickým šetrením. Tému slovensko-maďarských vzťahov som si vybrala ako námiet svojej bakalárskej práce, pretože ma prvotne zaujal postoj, ktorí Slováci zastávajú voči Maďarom: a to že hoci proti nim ako jedincom vo všeobecnosti nemajú žiadne konkrétne predsudky, avšak aj napriek tomu ich stále zatŕažujú traumy z minulosti.

Formálne sa text člení na dve hlavné časti, prvá z nich je prevažne teoretického zamerania - podáva uvedenie do problematiky slovensko-maďarských vzťahov a to najprv popisom historických aspektov vývoja a ďalej sa zaoberá rozborom základných pojmov a kategórií.

V druhej časti, ktorá je empirického charakteru, bude následne skúmané, do akej miery sa práve generačný vplyv podpisuje na rozdielnych postojových orientáciách. Tento výskum by mal teda potvrdiť alebo vyvrátiť domnienku o tom, či sú alebo nie sú odlišnosti v rámci vnímania maďarskej menšiny rôznymi vekovými kategóriami. Vzhľadom k obmedzenému množstvu výskumov, ktoré by mapovali danú oblasť záujmu, som sa rozhodla pre uskutočnenie vlastného menšieho výskumu, ktorý by odpovedal na dané otázky. Hlavným cieľom empirického skúmania, sústredujúceho sa výlučne na občanov slovenskej národnosti, je zistiť aké postoje zastávajú respondenti a do akej miery sú tieto postoje podmienené vekom. Výskum bol prevedený na vzorke 393 respondentov pomocou techniky dotazníkového šetrenia.

I. TEORETICKÁ ČASŤ

1. Historický úvod

1.1 Počiatky slovensko-maďarských vzťahov

Nedostatky v poznaní našej minulosti a takisto chybné interpretácie často krát vytvárajú predsudky, ktoré ovplyvňujú vnímanie slovensko-maďarských vzťahov. Negatívne historické spomienky, nielen v minulosti, ale aj v súčasnosti zaťažujú pocitom neprávosti tak Maďarov, ako aj Slovákov. Takým istým spôsobom ako „historické neprávosti“ u Maďarov, vystupuje u Slovákov do popredia asimilácia Slovákov realizovaná maďarskými vládnucimi vrstvami na prelome 19. a 20. storočia (Šutaj, 2006:10).

Ako uvádza Štefan Šutaj, Maďari sú autochtónnym národom, žijúci na tomto území od 10. storočia, odkedy žili vo svojich sídlach na území južného Slovenska (Tamtiež). Napäté vzťahy sa začali stupňovať po vyhnaní Turkov, kedy sa obnovila územná celistvosť Uhorska a s nástupom modernizácie koncom 18. storočia silnelo v Uhorsku nacionálne cítenie a s ním postupne aj rozpory. V maďarskom politickom myslení sa v priebehu 19. storočia presadila predstava o jednotnom uhorskom (maďarskom) politickom národe, a hrozba maďarizácie vyvolávala obranné aktivity u nemaďarských národných hnutí. Roku 1867 došlo k Rakúsko-Uhorskému vyrovnaniu a pretvoreniu monarchie na dualistický štát Rakúsko - Uhorsko. Maďari vyhlásili seba za štátotvorný národ a svoj jazyk za štátny jazyk, pričom boli ochotní uznať za slobodného a rovného občana každého, kto sa prihlási k maďarskému občianstvu. Vzťah medzi maďarským a slovenským obyvateľstvom v Uhorsku poznamenalo okrem iného aj pomadžarčovanie slovenského obyvateľstva, sčasti ako prirodzená asimilácia, sčasti pod vplyvom administratívnych opatrení štátnej moci, najmä v posledných rokoch 19.storočia a prvých desaťročiach 20.storočia (Šutaj, 2006: 10).

„O 18. storočí zvyčajne hovoríme ako o apologetickom období slovenského národného hnutia, ktoré sa vyznačovalo koncipovaním prác dokazujúcich autochtónnosť Slovákov v Uhorsku, požadujúcich ich rovnoprávnosť s Maďarmi. Oproti ponížujúcej tzv. podmaniteľskej teórii všetci apologeti rozvíjali teóriu o pohostinnom prijatí Maďarov a o priamej účasti slovenského národa na utváraní uhorského štátu“ (Bačová, 1996: 78).

Pomaďarčovanie sa prejavilo prudkým úbytkom obyvateľstva slovenskej národnosti. Inteligencia slovenského pôvodu bola v Uhorsku nútená z existenčných dôvodov hlásiť sa k maďarskej národnosti (Šutaj, 2006: 10).

Modernizácia Uhorska v 18. a 19. storočí so sebou priniesla i evidentnú snahu o vytvorenie homogénnej etnickej populácie v rámci jeho hraníc. Mala sa realizovať prostredníctvom štátnej politiky cielenou na asimiláciu nemaďarských národov a následným proklamovaním politicky jednotného maďarského národa. U národne orientovaných intelektuálnych elít nemaďarských národov vyvolávala protireakciu spojenú s obranou vlastnej národnej identity. Vzťahy medzi maďarskou a nemaďarskou etnicitou tak na základe protichodných tendencií získavali charakter negatívnych historických skúsenosti (Bačová, 1996: 78).

Do roku 1918 boli Maďari v Uhorsku vládnuce národom, čo sa zmenilo v dôsledku 1. svetovej vojny a následným vytvorením Československej republiky. Výsledok prvej svetovej vojny a rozpad habsburskej monarchie zaznamenal výraznú zmenu v postavení časti maďarského obyvateľstva, ktoré sa stalo súčasťou novovzniknutého Maďarska, ale aj nástupníckych štátov. Maďarské obyvateľstvo v Československu po roku 1918 si muselo zvykať na nové menšinové postavenie, s ktorým sa spájala aj nová identita. Časť obyvateľstva rozhodnutie mocností o tom, že sa stali menšinou, chápala ako krivdu a ich názory sa stotožňovali s požiadavkami na revíziu hraníc. Trianonskú zmluvu zo 4. júna 1920, ktorá určila územný rámec Maďarska a definitívne hranice medzi Československom a Maďarskom, vnímajú Slováci ako historický fakt, zatiaľ čo na druhej strane v Maďarsku symbolizoval Trianon, a v niektorých kruhoch ešte stále symbolizuje, akt nespravodlivosti a poníženia voči Maďarom. Postupný vývoj situácie, v druhej polovici 30. rokov, umožňoval Maďarsku predkladať nároky na oblasti južného Slovenska. Na základe Viedenskej arbitráže v novembri 1938 fašistické mocnosti Nemecko a Taliansko prisúdili časť južného Slovenska, v ktorom žilo 272 tisíc Slovákov, Maďarsku. (Šutaj, 2006: 12).

Po Viedenskej arbitráži a tzv. malej vojne sa počet Maďarov na Slovensku podstatným spôsobom zmenšil. Podľa sčítania ľudu z roku 1940 predstavovali len 2 % obyvateľstva SR. Po skončení 2. svetovej vojny bolo základnou stratégiou československých štátnych orgánov zbaviť sa nemeckej a maďarskej menšiny. Povojnové premeny mali typické protimaďarské ostriе, a to najmä pri riešení problémov s maďarským obyvateľstvom. Obmedzovaním používania maďarského

jazyka, vyrovnávaním účtov a „nápravou“ krívd, ktoré pociťovali Slováci zo strany Maďarov na okupovanom území južného Slovenska, sa vytvárali nové krivdy. Politickým vyjadrením zmien vo vzťahu k maďarskej menšine, bol práve VIII. bod Košického Vládneho Programu, ktorý deklaroval stratu práv Maďarov a Nemcov ako občanov Československa, na základe princípu kolektívnej viny. Jedným z opatrení, ktoré malo ochrániť obyvateľstvo spornej národnosti pred represívnymi zásahmi, bola reslovakizácia. Cieľom bolo prispieť k poslovenčeniu obyvateľstva na južnom Slovensku (Tamtiež).

Aj kvôli týmto historickým udalostiam sa názory obyvateľov Slovenska rôznych národností rozdeľujú podľa spôsobu, akým vnímajú minulosť, ako ju sprístupňujú ostatným generáciám. Slovenská spoločnosť sa vyhýba hlbšiemu pohľadu na menšinovú politiku v povojnovom období, odmieta diskusiu, čo zdôvodňuje nedotknuteľnosťou dekrétov prezidenta E. Beneša a povojnového usporiadania Európy. Veľká časť slovenskej verejnosti neprijíma možnosť uznať, že opatrenia voči obyvateľstvu maďarskej národnosti po druhej svetovej vojne boli nespravodlivé. Už vôbec nepripúšťajú možnú kompenzáciu za skonfiškované majetky patriace Maďarom v rokoch 1945-1948. Spôsob, akým preferujú riešenie problematiky, je zabudnúť, nechať stranou alebo vôbec neodškodňovať (Tamtiež).

V rokoch 1992 a 2004, boli Spoločenskovedným ústavom Slovenskej Akadémie Vied prevedené dva výskumy, ktoré sa zaoberali touto problematikou, a ako uvádza Bačová, výsledky týchto dvoch výskumov navzájom korešpondovali. Prevažná časť skúmaných respondentov si myslela, že (Bačová in Šutaj, 2004:117):

- vzťahy Slovákov a Maďarov boli prevažne negatívne
- Benešove dekréty sú dnes už len minulosťou
- všetko je už premlčané, netreba oživovať staré rany
- k vydaniu Benešových dekrétov prispela veľmi silne maďarská povojnová politika
- Maďari by sa mali ospravedlniť za Viedenskú arbitráž
- Benešove dekréty boli oprávnené a pod.

Ako uvádza Viera Bačová, historické dedičstvo je pre súčasné slovensko-maďarské vzťahy vnímané ako negatívna záťaž. Ako to potvrdzujú výsledky empirických skúmaní, ľudia slovenskej aj maďarskej národnosti žijúci na Slovensku oveľa častejšie uvádzajú negatívne a oveľa menej pozitívne príklady z histórie vzájomného súžitia (Tamtiež).

Po roku 1948 sa začali obnovovať školy s maďarským vyučovacím jazykom, obnovili sa kultúrne spolky, maďarské vydavateľstvá a rádia, a takisto boli prijaté aj určité opatrenia proti diskriminačným zákonom. Až v roku 1968 bol pozmenený zákon o postavení národností, ako subjektoch, ktoré spoločne s českým a slovenským národom tvoril československý štát. Zhruba podobné zastúpenie sa udržiavalo až do roku 1989 (Šutaj, 2006: 15).

Postavenie maďarskej minority na Slovensku bolo determinované množstvom faktorov. Vo vedomí štátotvorného československého národa vystupovala táto minorita ako kontinuálny nástupca odvekého utláčateľa a nepriateľského národa. Ako národ potlačujúci emancipačné snahy Slovákov. Úspech tejto idey zvýrazňovali i proklamácie mnohých predstaviteľov Maďarska o trianonskej nespravodlivosti (Bačová, 1996: 78). Rozdielne vnímanie krivdy, rozdielne vnímané historických osobností, rozdielne vnímané dejiny, to je charakteristika, ktorá v súčasnosti plne platí pre tieto dve spoločnosti. Základom pre takýto stav je skutočnosť, že mnohé udalosti a fakty vnímajú rozdielne aj slovenskí a maďarskí historici. Viedenská arbitráž pokračovala v delení Československa, ktoré začala Mníchovská dohoda. Neskôr Benešove dekréty, reslovakizácia, rozdielne interpretácie najstarších dejín, či rozdielne chápanie revolučných udalostí (Kiliánová, Kowalská, Krekovičová, 2009: 418).

1.2 Porevolučný vývoj

Po roku 1989 sa začala v podstatne väčšej miere venovať pozornosť teoretickým otázkam národnostných vzťahov, nielen problematike národa, ale aj národnostných menšín či problematike historickej (národnej) pamäti. Čo sa odzrkadlilo aj na výskumoch, ktoré realizoval Spoločenskovedný ústav Slovenskej Akadémie Vied (Šutaj, 2006: 20).

Nežná revolúcia v roku 1989 vytvorila nové podmienky pre postavenie maďarskej menšiny na Slovensku a takisto zmeny organizačnej, kultúrnej a spoločenskej štruktúry jej rozvoja. Po novembri 1989 sa začali na etnickom základe formovať organizácie a združenie rôznych typov - profesijné, umelecké, kultúrne spolky a združenia. Na slovenskej politickej scéne sa pomerne v krátkej dobe etablovali strany fungujúce na etnickom princípe. V priebehu rokov 1991-1992 sa formovali viaceré nezávislé iniciatívy a hnutia maďarskej politickej reprezentácie.

Krátko pred voľbami v roku 1998 sa zlúčili 3 maďarské strany a vytvorili jednotnú Stranu maďarskej koalície (SMK) (Tamtiež).

Avšak oficiálne vzťahy medzi Slovenskom a Maďarskom v druhej polovici 90. rokov boli poznačené problematikou vodného diela Gabčíkovo- Nagymaros. Vyvstal nový a tentoraz závažnejší pokus o spochybnenie existujúcich slovensko-maďarských hraníc, ktorý prišiel z Maďarska v čase prerokovania súdneho sporu v Haagu o Vodné Dielo Gabčíkovo - Nagymaros. Maďarská vláda vo svojom návrhu chcela spochybníť SR ako nástupnícky štát, čo by v takomto prípade malo ďalekosiahle následky nielen na rozhodnutie Medzinárodného súdneho dvora, ale vôbec na existujúcu hranicu s Maďarskom. Tým, že Medzinárodný súdny dvor nespochybnil sukcesiu SR, na najvyššej úrovni potvrdil a kodifikoval slovensko-maďarské hranice z čias Trianonu a parížskej mierovej zmluvy z roku 1947, ktoré sú pre Maďarsko medzinárodne záväzné. Ani tento pokus o zmenu hraníc nebol konečný. Hoci Maďarsko v 22. článku Zmluvy o Sústave Vodných Diel na Dunaji z roku 1977 - na rozdiel od Trianonskej a Parížskej zmluvy – dobrovoľne uznalo slovensko-maďarskú hranicu na toku Dunaja, vtedajšia maďarská vláda ju považovala za nezlučiteľnú s novou koncepciou maďarských národných a štátnych záujmov. Rozsudok v tejto otázke nakoniec prinieslo až rozhodnutie Medzinárodného súdu v Haagu. Vzťahy sa upokojili v októbri 2001, keď predsedovia vlád M. Dzurinda a V. Orbán spoločne odovzdali zrekonštruovaný Most Márie Valérie, spájajúci Štúrovo a Ostrihom.

Na vývoj slovensko-maďarských vzťahov malo vplyv hneď niekoľko politických káuz. V roku 2004 bolo založené Fórum maďarských poslancov Karpatskej kotliny (FMPKK), ktoré bolo pôvodne zakladané ako poradný orgán maďarského parlamentu. Neskôr sa stalo štátnou inštitúciou financovanou maďarským parlamentom. Slovenské politické vedenie vnímalo túto zmenu ako poburujúci akt. Podľa lídra Slovenskej Národnej Strany (SNS), Jána Slotu, pôsobenie fóra podľa neho „jednoznačne ohrozuje záujmy a územnú celistvosť Slovenska“.

Napätie v slovensko-maďarských vzťahoch vyhrotila udalosť súvisiaca s kauzou Hedvigy Malinovej, ktorú 25. augusta v Nitre mali prepadnúť, zbit' do bezvedomia a okradnúť po tom, ako cestou na univerzitu hovorila po maďarsky. Počas útoku jej údajne napísali na blúzku protimaďarské nápisy. Vyšetrowanie, ktoré sa začalo v roku 2006 na základe oznámenia voči neznámemu páchatel'ovi, slovenské úrady v priebehu dvoch týždňov ukončili. Ako dôvod uviedli, že incident

sa nestal, nikto Malinovej neublížil a že si incident vymyslela. Prípadosa zaoberala aj vláda. Začiatkom roku 2012 pripustila, že v kauze Hedvigny Malinovej mohli byť zo strany štátnych orgánov porušené jej základné ľudské práva a slobody. Kauza Hedviga rezonovala aj v Maďarsku. Rok na to, ako keby na „prvé výročie napadnutia“ bola založená Maďarská garda, ktorú vtedajší líder SNS, Ján Slota, označil ako „neofašistickú polovojenskú organizáciu“. Reakciou na to bolo potvrdenie dekrétov prezidenta E. Beneša, ktoré po druhej svetovej vojne slúžili ako podklad pre pozbavenie práv Maďarov a Nemcov žijúcich na území Československej republiky.

Začiatkom júla 2009 bola schválená novela zákona o štátnom jazyku, ktorá upravovala používanie slovenčiny v úradnom styku. Zmenili sa napr. pravidlá uvádzania nápisov na pamätníkoch a pamätných tabuliach, kde nápis môže byť v jazyku národnostnej menšiny, iba ak je zabezpečený aj jeho preklad do slovenčiny. Podobne aj používanie slovenčiny v zdravotníckych zariadeniach, médiách, reštauráciách či v úradoch a pod.

Konflikt ohľadom spornej novely získal novú intenzitu koncom augusta 2009, v súvislosti s odhalením sochy Svätého Štefana v Komárne, keď bol na slávnosť pozvaný maďarský prezident László Sólyom ako súkromná osoba, Slovensko mu však odoprelo vstup na svoje územie.

Ako uvádza Viera Bačová, politickí vodcovia môžu zneužívať historickú pamäť svojho národa či spoločenstva, použiť ju ako základ pre mobilizovanie, demonizovanie „tých druhých“, a posilňovať či zdôvodňovať tak agresívne postupy (Bačová in Šutaj, 2004: 117).

2. Teoretická časť

2.1 Postoje

Keďže v tejto bakalárskej práci sa budeme zaoberať postojmi slovenskej väčšinovej populácie voči maďarskej menšine, je vhodné na začiatku vymedziť základné pojmy. Pôvod pojmu postoj je spojený s menami W. J. Thomas a F. Znaniecki, ktorí ho chápu ako vedomý vzťah jedinca k hodnote (Nakonečný, 1998: 216). Klasickú definíciu postoja podal G.W Allport: „*Postoj je mentálny a nervový vzťah pohotovosti, organizovaný skúsenosťou a vyvíjajúci direktívny alebo dynamický vplyv na odpoveď individua voči všetkým objektom a situáciám, s ktorými je v relácii*“ (Allport, 2004: 108).

Postoje podľa Nakonečného sa vyznačujú týmito charakteristikami:

- sú podmienené individuálnou skúsenosťou a vplyvmi určitého kultúrneho prostredia
- sú orientované na hodnoty a akcentované emóciami
- sú hypotetickými konštruktmi, ktoré nie je možné priamo pozorovať, a preto sú len odvodzované z chovania a predovšetkým z vyslovenej mienky
- majú určitú mieru komplexnosti od jednoduchého názoru až po zložité poznanie
- majú určitú mieru konzistencie (súdržnosť či súhlasnosť všetkých troch zložiek postojov)

Dané tri zložky definuje Hayesová (in Nakonečný, 1998: 216):

- kognitívna zložka - je tu možné zaradiť názory a myšlienky, ktoré má osoba o predmete postoja
- emocionálna zložka - sem patria pocity osoby k predmetu postoja, čo sú emócie a emocionálne reakcie
- behaviorálna zložka - tendencie k jednaniu a chovania sa vo vzťahu k predmetu postoja

Allport sformuloval 4 podmienky formovania postojov (Allport, 2004):

1. individuálne skúsenosti sa spájajú s objektom postoja a integrujú sa vo forme zjednoteného postoja
2. postoj, ktorý je zo začiatku difúziívny, sa môže pod vplyvom skúsenosti diferencovať

3. stabilný postoj sa môže sformovať i náhle, ako výsledok jedinej traumatickej udalosti
4. imitácia postojov vyjadrovaných priateľmi, rodičmi a pod. môže byť zdrojom sprostredkovania hodnotových postojov jedinca

2.2 Stereotypy a predsudky

Stereotypy a predsudky sú podľa Nakonečného (1998) zvláštnymi druhmi postojov, ktoré sa do istej miery prekrývajú. Podľa Jahodovej (in Nakonečný, 1998: 223) sú práve mienkou o triedach indivíduí, o skupinách alebo objektoch, ktoré sú ako keby dopredu dané ako šablónovité spôsoby vnímania a posudzovania toho, k čomu sa vzťahujú. Pričom nie sú produktom priamej skúsenosti indivídua, ale sú preberané a udržované tradíciou. Návazne na to definuje tzv. heterostereotypy, týkajúce sa cudzích skupín - obrazu „tých druhých“. Najčastejšie vzťahujúce sa k etnickým menšinám, národom a rasám a ich obsah je podmienený „duchom doby“ (Tamtiež: 223).

V sociálnej psychológii bývajú predsudky chápané ako nepriateľské postoje voči určitým etnickým, náboženským a iným skupinám. Sú to postoje, ktoré nemajú racionálny pôvod či jadro a charakteristiky, ktoré obsahujú nie sú plne oprávnené (Tamtiež: 223). V podobnom zmysle definuje predsudok aj G.W. Allport ako „*antipatiu na základe falošného a nepružného zobecnenia, ktoré môže byť pociťované a tiež vyjadrované. Táto antipatia môže byť zameraná proti skupine ako celku alebo proti indivíduu, pretože k tejto skupine náleží.*“ (Allport, 2004: 135). Ako dodáva Nakonečný, predsudky sú určitým druhom postoja a zakladajú aj sklon k určitému negatívnemu jednaniu voči objektu predsudku. A pretože sú poväčšine iracionálne, často tiež prevzaté, sú veľmi odolné voči zmenám a rezistentné voči racionálnej argumentácii (Nakonečný, 1998: 223).

Stereotypy sa v chovaní prejavujú najmä stereotypizáciou, ktorá determinuje vnímanie a hodnotenie určitých skupín javov a určuje postoje voči nim. Stereotypizácia má atribučnú dimenziu, podľa ktorej ľudia prisudzujú dobré skutky členom vlastnej skupiny viac dispozične, ale členom inej skupiny situačne (Šafr, 2008: 70).

Podľa Jenkinsa, je samotná stereotypizácia len extrémnym príkladom obecných klasifikačných procesov typizácie (Jenkins, 2003: 68-80). Tieto procesy potom môžu slúžiť k ospravedlňovaniu negatívnych postojov alebo chovania k určitým skupinám. Stereotypy sú široko zdieľané medziskupinové postoje fungujúce ako teória alebo sociálna reprezentácia charakteristík ostatných skupín, sú generalizáciami dosiahnutými jednotlivcami. Stereotypizácia je podobne ako typizácia základným prvkom konštrukcie sociálnej reality, ktorá nám formou kategorizácie zjednodušuje orientáciu v sociálnej štruktúre.

2.2.1 Kategorizácia

Procesom kategorizácie sa podrobnejšie venuje Richard Jenkins vo svojej knihe Sociálna identita, keď definuje kategorizáciu ako „základný a univerzálny proces, pretože uspokojuje základnú a univerzálnu ľudskú potrebu úspornosti v procese poznávania“ (Jenkins, 2003: 81). Avšak zdôrazňuje, že je potrebné odlíšiť dva základné procesy a to identifikáciu sociálnych zoskupení a kategorizáciu druhých. Inými slovami, žiadne „My“ nemôže existovať bez nejakého „oni“ (Šafir, 2008: 52). Ako uvádza Šafir, automaticky uvažujeme o ľuďoch ako o mužoch a ženách, starých či mladých, bohatých a chudobných, priateľoch a nepriateľoch. Radíme ich do škatuliek a podľa toho sa k nim chováme (Tamtiež: 52). Jenkins vymedzuje normatívne mechanizmy, ako zdieľané porozumenie kontextuálnym kódom a sociálnym praktikám osvetľujúce hranice medzi „My“ a „Oni“.

Kolektívna identita je konštruovaná ako základ kolektívneho „self“ (Tamtiež: 55). Ako ďalej uvádza, identity vznikajú z vedome kolektívne koordinovaného jednania, skupiny ľudí sa vedome oddeľujú, diferencujú, spolupracujú, súťažia, prípadne sa snažia ovládnuť druhých. Proces kategorizácie by sa dal rozdeliť do troch krokov, keď v prvom kroku sú konštruované hranice izolujúce a diferencujúce sociálne zoskupenie mimo hlavný prúd, v druhom kroku izolovaní postupne zdieľajú určitý pohľad na svet a cieľ, v treťom kroku získajú v rámci politického procesu status minority.

M. Billig identifikuje jav opačný ku kategorizácií, ktorým je partikularizácia. „Zatiaľ čo, kategorizácia umiestňuje podnet do určitej kategórie alebo medzi ostatné podobné podnety, partikularizácia zase podnet odlišuje od obecnej kategórie alebo ostatných stimulov, hľadá špecifiká, odlišnosti“ (Billig 1985: 82). Ako ukazuje Billig, predsudková kategorizácia (černosi by mali byť vykázaní) môže byť

nasledovaná tolerantnou partikularizáciou (ale X je milý človek). Tá zas môže byť nasledovaná kategorizáciou, ktorá slúži k tolerancii (sme všetci ľudské bytosti) a nasledované partikularizáciou vyjadrujúcou predsudok (ale čítali ste o Y-černochovi, ktorý urobil...) (Tamtiež).

Podľa E. Bottero odlišné vzorce združovania utvárajú objektívne dištancie medzi ľuďmi a spoluvytvárajú vlastnú sociálnu štruktúru spoločnosti. Subjektívne sociálne dištancie sú postoje človeka k ľuďom s určitým statusovým atribútom (Tamtiež: 63). Bottero upozorňuje na to, že kategórie rozdielnosti ako etnicita a gender sa často chápu ako príčina a nie ako dôsledok sociálnych vzťahov. „*Sú to však kategórie, ktoré sa konštruujú v interakciách, a ktoré nevytvárajú stále fixné skupiny*“ (Tamtiež: 83). Podľa Kateřiny Vojtíškovéj predstavuje sociálna kategorizácia proces umožňujúci členiť sociálny svet na zmysluplné celky, najobecnejšie na členov out group a in group (Tamtiež, 84).

2.2.2 Symbolické hranice

S kategorizáciou súvisí snaha o zdôrazňovanie podobnosti medzi členmi jednej skupiny a zároveň rozdielov medzi skupinami prostredníctvom symbolických hraníc, pod ktorými sa rozumejú konceptuálne prostriedky slúžiace ku kategorizácii ľudí vymedzujúcich sociálne skupiny/kategórie. Ako uvádza Jenkins, zdieľané vedenie a chovanie členov jednotlivých skupín je možné podľa toho prístupu pochopiť ako výsledok procesov udržovania hraníc (Jenkins, 2003: 95-97).

K. Vojtíšková (in Šafr, 2008: 77) načrtáva v knihe Sociálni distance, interakce, relace a kategorizace, dva základné prostriedky umožňujúce vyjadrovať negatívne postoje voči minoritám a pritom predchádzať obvineniam z rasizmu. Prvým sa zaoberal T. van Dijk. Je to verbálnym nástroj, tzv. popretie (disclaimer), ktorý je využívaný k ochrane a odrazeniu pochybností a negatívnych typifikácií, ktoré môžu plynúť zo zamysleného jednania (van Dijk, 1992: 98). Môže znieť napríklad „Nemám nič proti Maďarom, ale...“. Pri použití tohto prostriedku si je človek vedomý toho, že slová, ktoré nasledujú, môžu za daných okolností znieť problematcky (Tamtiež). Ďalším prostriedkom je konštruovanie kontrastných kultúr, keď hovoriaci tvrdí, že by nemal nič proti určitej skupine/ sociálnej kategórii, pokiaľ by sa samozrejme táto skupina chovala ako skupina, s ktorou sa sám identifikuje. Takto „zaobalená“ správa sa javí uspokojivo a ani negatívny postoj potom nevyzerá ako rasisticky apod. (Tamtiež).

2.3 Sociálna konštrukcia reality

V tejto teoretickej časti sa budeme zaoberať teóriou týkajúcou sa konštrukcie sociálnej reality a národnou identitou, ktoré zohrávajú dôležitú úlohu pri nahliadaní na slovensko- maďarské vzťahy.

Sociálna realita každodenného života je vnímaná ako nepretržitý sled typizácií, ktoré sú tým viac anonymné, čím sú vzdialenejšie od „tu a teraz“ situácie tvárou v tvár. Sociálna štruktúra je súhrnom týchto typizácií a opakovane sa objavujúcich vzorcov interakcií, ktoré na podkladoch týchto typizácií vznikajú. „*Všetka ľudská činnosť podlieha habitualizácii. Akákoľvek činnosť sa ustáli vo vzorci, ktorý potom môže byť bez väčšej námahy napodobňovaný a ktorý je potom svojím vykonávateľom chápaný ako tento vzorec*“ (Berger, Luckmann, 1999: 38).

Habitualizácia prináša so sebou jednu výhodu, a to tú, že zúži možnosť voľby a tým ju uľahčuje. Každý inštitucionalizácii predchádza habitualizácia. K inštitucionalizácii dochádza vždy pri vzájomnej typizácii habitualizovaných činností určitým typom vykonávateľov (Tamtiež: 58). Inštitúcie sa podľa Bergera a Luckmanna vyznačujú dvoma hlavnými vlastnosťami a to tým, že majú svoje dejiny a riadia ľudské chovanie, ako keby mali vlastnú realitu, ktorá na jedinca pôsobí ako vonkajšia a má donucovaciu skutočnosť. Svet inštitúcií je považovaný za objektívnu realitu, pretože tu boli skôr ako sa jedinec narodil a budú tu potom, ako zomrie a majú nad ním donucovaciu moc. Ako bolo spomenuté vyššie, sociálna realita pozostáva práve zo sledu typizácií, ktoré sú tým viac anonymné, čím viac sú vzdialenejšie od situácie tváre v tvár (Tamtiež: 38). Táto teória je dôležitá pri spracovaní bakalárskej práce, nakoľko väčšina skúsenosti Slovákov s Maďarmi je nepriama, a obzvlášť závislá na spomínaných typizáciách.

2.4 Identita

Podľa Bačovej je „*identita sociálnou definíciou individuálnej reality, personálnou v prípade jedinečných aktérov, neosobnou v prípade kolektívnych entít*“ (Bačová, 1997: 66). Pojem identita potvrdzuje niečo spoločné a konštantné medzi jednotlivcami, aby sa vytlačilo do úzadia to, čo ich konkrétne oddeľuje. Definuje ju ako súhrn procesov vytvárania čiže konštruovanie sebadefinície (Tamtiež: 67).

Na základe určitej historickej sociálnej štruktúry vznikajú typy identít, ktoré sú výhradne sociálnymi produktmi a predstavujú, podľa Bergera a Luckamna (1999), relatívne stabilné prvky objektívnej sociálnej reality. Stávajú sa predmetmi určitého spôsobu teoretického uvažovania (Tamtiež: 171). „*Identita ako jav, ktorý je výslednicou dialektiky vzťahu jedinca a spoločnosti.*“ Miera identifikácie je premenlivá v závislosti na podmienkach internalizácie, napríklad, či k identifikácii dochádza behom primárnej či sekundárnej socializácie (Tamtiež: 176).

Bačová (1997) vo svojej knihe *Identity v meniacej sa spoločnosti*, upozorňuje na paradox identity, „*zatiaľ čo politická identita konotuje súbor stabilných, nemenných črt, zahŕňa v skutočnosti meniace sa významy podľa predstáv, ktoré na seba narážajú. Národná politická identita spočíva naopak na konvergencii identít kultúrneho, jazykového, religiózneho ale tiež ekonomického poriadku*“ (Tamtiež: 68).

2.4.1 Národná identita

V sociálnej psychológii chápe M. Brewer národnú identitu ako formu sociálnej identity, psychologický mechanizmus, ktorý viaže jednotlivcov k skupinám a ktorého základom je úsilie zachovať si medziskupinové hranice (Bačová, 1997: 67). Perspektívu sociálnej identity chápe ako kognitívnu reprezentáciu, výsledok automatického, neuvedomovaného mechanizmu sociálnej kategorizácie - teda vnímania vzájomnej spolupatričnosti jednotlivcov na základe znaku/ súboru znakov, ktoré majú (či skôr ich vnímajú ako) spoločné. Tajfel a Turner, definujú identitu ako tú časť sebaobrazu jednotlivca „*ktorá sa vytvára na základe poznania svojho členstva v skupine*“ (Tajfel a Turner, 1986: 15).

Národná identita zahrňuje aj spoločnú pamäť a skúsenosť, reprezentuje kontinuitu tradície a kultúrne spojivo medzi generáciami, integráciu komunity danú spoločným jazykom a sebareflexiou podmienok národného spoločenstva, ktoré sa v súčasnosti rozvíja prevažne v rámci národných štátov (Tamtiež). Neurčitá legitímna potreba niekam patriť sa mení na vlastenectvo a národný patriotizmus, ktorý môže zohrávať úlohu ako mobilizačný a zjednocujúci činiteľ spoločenstva. V prípade občanov Slovenskej republiky sa národná identita formovala a formuje jednak v súvislosti s činiteľmi etnicko-kultúrnej povahy a jednak v spojitosti s občiansko-politickými procesmi a formáciami.

Tajfel poukazuje na viaceré podmienky, ktoré vedú k posilneniu etnickej identity. Na jednej strane to je diskriminačné správanie členov vonkajších skupín voči členom odlišnej skupiny a na druhej strane to je podporovanie kategorizácie ľudí podľa iných ako etnických kritérií, a to napríklad podpora ich vzájomne výhodnej spolupráce (Tamtiež: 17). Vzťahu „my - oni“ predchádza vymedzenie, klasifikovanie či kategorizovanie na „my“ a „oni“ (Bačová, 1997: 47).

Slovenská národná identita sa rodila v dlhodobom procese vzájomného spolupôsobenia a ovplyvňovania dvoch základných identifikácií, uhorskej a slovanskej. V 19. a 20. storočí sa Slováci vymedzovali najmä voči dvom etnickým a národným skupinám: maďarskej a českej. Toto vymedzenie ovplyvnilo proces vytvárania symbolického národného panteónu, teda množiny relevantných historických postáv, ukotvených v kolektívnej pamäti (Kiliánová, Kowalská, Krekovičová, 2009: 349).

Podľa Bačovej, pripísaná spoločná kategoriálna identita ako národnosť neprodukuje „prirodzené“ solidárny vzťah či puto, používanie plurálu „my“, predpokladá zážitky spoločného konania, plánovania budúcnosti a spoločne uznávaných (spravodlivých) pravidiel (Bačová, 1997: 259).

„Politickú identitu tvorí identita národná, identita straníckej či ideologickej príslušnosti alebo identita s mocou. Existuje iba prostredníctvom neustálej konštrukcie predstáv, vypracovaných referenčnou skupinou, alebo vyvolaných Out-groups“ (Bačová, 1997: 67). Obraz Slováka, či Maďara je vštepovaný počas socializácie, v škole, či ako aj na politickej scéne, ale je čiastočne závislý od obrazov, rozširovaných o ňom u susedných spriatelovaných či nepriateľských národov. Takisto to znamená byť tiež identifikovaný s istým súborom hodnôt, historických skúseností, politických osobností a pod. (Tamtiež, 67).

2.5 Národ a nacionalizmus

Anthony Smith (in Drál, Findor, 2009: 109) definuje národ ako pomenované a samo definujúce ľudské spoločenstvo, ktorého členovia rozvíjajú zdieľané mýty, spoločnú pamäť, symboly, hodnoty a tradície; obývajú a identifikujú sa s historickou domovinou; vytvárajú, šíria typickú verejnú kultúru a dodržiavajú zdieľané zvyky a spoločné zákony. Čím viac toto spoločenstvo zdieľa dané atribúty, tým sa viac približuje ideálnemu typu etnického spoločenstva. Zároveň pod nacionalizmom

rozumie „ideologické hnutie za získanie a udržanie autonómie, jednoty a identity v mene obyvateľstva, ktorého niektorí členovia sú presvedčení, že tvoria skutočný alebo potencionálny národ“ (Tamtiež: 109). Poníma ich skôr ako ideálne typy.

Každý politicky vyspelý národ si žiada pre svoj jazyk a svoju kultúru primerané štátne a mocenské zastrešenie a nacionalizmus je výrazom tejto požiadavky (Gellner, 2003: 12). „Nacionalizmus je pôvodne politický princíp, ktorý tvrdí, že politická a národná jednotka musia byť zhodné. [...] Národnostné cítenie je pocit hnevu spôsobený porušovaním tohto princípu, alebo pocit uspokojenia spôsobený jeho splnením“ (Tamtiež). Podľa nacionalizmu je prirodzené, ak si ľudia prajú žiť so svojimi súkmeňovcami a zároveň pociťujú nechť k životu s ľuďmi odlišnej kultúry (Tamtiež: 21). Nacionalizmus ako politický princíp, ktorý z kultúrnej podobnosti činí fundamentálne sociálne puto (Tamtiež:17). S čím aj súvisí predpoklad etnického nepriateľstva a to vnímanie ostatných národov ako „tých druhých“, teda vymedzenie sa na základe odlišnosti od ostatných etnických skupín. V našom prípade by sa dal tento predpoklad aplikovať na slovensko-maďarské vzťahy, kde je pravdepodobné, že by sa Slováci vymedzovali voči Maďarom (popríklad Čechom, Rakúšanom atď.) a že budú národ vytvárať ako kolektívnu identitu zdôrazňovaním vlastných kvalít, jedinečných znakov.

Nacionalizmus sa stáva politickou silou iba svojou objektivizáciou, určitým súladom so spoločenskou atmosférou a i verejnou mienkou, tzn. musí získať isté emocionálne podhubie (Bačová, 1996: 104).

2.6 Historická pamäť

Historická pamäť zohráva významnú rolu pri formovaní názorov a presvedčení, ktoré sú súčasťou historického vedomia a zároveň vytvárajú etnickú a národnú identitu. Konštruovanie historickej pamäti plní dôležitú úlohu aj pri politickej či etnickej mobilizácii. Kolektívna historická pamäť ako dynamický a konštruktívny proces tak napomáha objasniť mechanizmus fungovania nacionalistickej ladenej politiky v hlbšej komplexnosti, odhaľuje motiváciu aktérov, ako i členov etnickej komunity a prepojenie medzi nimi. Samotný koncept historickej pamäte by sa dal definovať ako určitý súhrn spomienok etnického spoločenstva na najdôležitejšie udalosti a etapy v jeho existencii. Celok, presahujúci jednotlivcov, teda ako spoločenstvo so spoločnou minulosťou a zdieľajúcou kultúrou, tradície a jazyk (Drál', Findor, 2009).

Podľa Cosera, kolektívna pamäť, hoci pretrváva vďaka svojej základni, súdržnej skupiny ľudí a čerpá z nej silu, sú to jednotlivci, čo pamätajú (Cosser in Drál, Findor, 2009: 60). Ale na druhej strane podľa Maurica Halbwachsa „*je individuálna pamäť formovaná v spoločenskom kontexte, tvarovaná objektmi a ľuďmi obklopujúcich jednotlivca a ktorá s ním/ ňou čiastočne splýva*“ (Halbwachs, 2009: 130). Jednou z úloh vytvárania obrazu kolektívnej pamäte je zjednotiť, diferencovať „nás“ od „nich“, povzniesť sa nad nelichotivé časti minulosti a vyzdvihnúť tie dobré (Tamtiež: 61). Kolektívna pamäť tak predstavuje intímny spojovací článok medzi spoločnosťou a jednotlivcom, ktorý zasiahne citovú oblasť a ovplyvní jeho či jej myslenie a konanie (Tamtiež: 63). Kolektívna pamäť slúži ako nástroj na pomyselné zhmotnenie etnickej komunity.

Prostredníctvom historickej kolektívnej pamäti spoločenstvo v každej generácii spoznáva a definuje samé seba. Vyjadruje to pripomínaním, interpretáciou a reinterpretáciou spoločnej minulosti. Čím viac je táto minulosť slávna, viac pamätihodná a dokladovateľná, tým pevnejšie a istejšie základy má kolektívna identita spoločenstva (Bačová, 1996: 15). V historickej pamäti národa dôležitú úlohu zohrávajú dva dramatické psychické zážitky - triumfy a trauma. Tieto sa dotýkajú základných hodnotových systémov komunity, často jej existenciálnych dimenzií a zotrávajú v jej pamäti, po celé generácie (Tamtiež: 34). Toto je možné pozorovať aj pri slovenskej historickej pamäti, kedy sú v opozícii voči Maďarsku neustále zdôrazňované prehry ako Viedenská arbitráž či víťazstvá ako Trianon. Historická pamäť je jedným z faktorov formovania nacionalizmu. Vytvára a upevňuje v indivíduu pocit spolupatričnosti k svojej skupine, s ktorou jednotlivec zdieľa spoločnú minulosť. Významným faktorom môže byť spojivo spoločných tradícií a historických udalostí, ktoré sú jedným z hlavných zdrojov nacionálnych sentimentov (Tamtiež).

3. Škálovacie techniky na meranie postojov

V tejto bakalárskej práci sme využili na meranie postojov škálovacie techniky, pod ktorými chápeme, podľa Z. Šafára: „*system rôznych techník, ktorými sa snažíme nahradiť triedu prevažne nominálnych znakov patriacich k rovnakému obsahovému okruhu - jedným znakom a to z pravidla merateľným*“ (in Pergler, 1969: 354). Zdôrazňuje výhodu škálovacích techník a to, že jednu vypracovanú „štandardnú“ meriacu škálu môžeme použiť mnohokrát a výsledky môžu byť úspešne porovnávané (Tamtiež). Avšak na druhej strane zdôrazňuje úskalie pri použití škálovania a to validitu skonštruovanej škály. Zmysel škálovania vidí v tom, aby znaky vo forme prvotného záznamu pripravilo do vhodnej formy pre ďalšie kvantitatívne operácie.

3.1 Sociálna dištancia

V tomto oddiele sa budeme zaoberať vymedzením škály sociálnej dištancie a jej meraním. Koncepcia sociálnej dištancie má v sociológii dlhú históriu, avšak jednotlivé pojatia sa od seba líšia. V roku 1924 Emory Bogardus vytvoril prvú škálu sociálnej dištancie na meranie predsudkov v rámci projektu Pacific Coast Race Relations Survey (Bogardus, 1926). Predsudok chápe „*viac či menej ako inštinktívnu a spontánnu dispozíciu k udržaniu si sociálnej vzdialenosti od iných skupín*“ (Ryšavý, 2003:57). Základnú podobu škály tvorilo sedem položiek, v ktorých respondent hodnotil, či by bol ochotný prijať určitú osobu 1) do blízkeho príbuzenstva skrz manželstvo, 2) do svojho klubu ako blízkeho priateľa, 3) za suseda v ulici, 4) do svojho zamestnania za spolupracovníka, 5) ako občana svojej zeme, 6) len ako návštevníka svojej krajiny, 7) vylúčil by ho zo zeme (Tamtiež). Respondenti označili vždy len tú položku, ktorá vyjadrovala najmenšiu prijateľnú dištanciu voči príslušníkovi danej skupiny. Tento postup vychádza z predpokladu, že položky škály sú ordinálne zoradené od prvej, identifikujúcej najnižšiu mieru sociálnej dištancie, až k poslednej položke zachytávajúcej opačný extrém (Tamtiež: 60).

Škála sociálnej dištancie sa najčastejšie používa vo výskumoch, ktorých predmetom je postoj k etnickým menšinám, čo je aj predmetom tejto výskumnej práce. V súčasnosti je to stále používaná metóda na meranie postojov a predsudkov

k etnickým alebo inak definovanými skupinám a považuje sa za jeden z medzníkov v histórii „merania“ postojov, kde je snahou využiť pocitové reakcie ako prostriedok k porozumeniu ľudského chovania (Beshers, Laumann, 1967: 227).

Dištancie vznikajú na základe procesu sociálnej kategorizácie, ktorým si vypomáha naše myslenie pri snahe porozumieť komplexnosti sveta, ktorý nás obklopuje (Šafr, 2008: 18). Utváraním a používaním sociálnych kategórií zovšeobecňujeme vlastnosti druhých pomocou zdieľaného klasifikačného systému, ktorý popisuje určité atribúty skupín. Kategorizácia nás vedie k predčasným úsudkom, ktoré môžu byť často krát zdrojom etnicko - národnostných predsudkov. Subjektívna sociálna dištancia je odvodená z členstva vo vlastnej skupine (in group) a klasifikácie ostatných skupín (out group) do špecifických kategórií. Sociálna konštrukcia sa tak udržuje v medzi-etnických kontaktoch pomocou konštruovaných stereotypoch (Tamtiež).

Koncept sociálnej dištancie ako ochota ku združovaniu odráža práve reflexiu skupiny v symbolickom priestore. „Dištancovanie sa“ je skôr sociálne-psychologický koncept v procese sociálnej kategorizácie (Tamtiež: 19). V podobnom význame zmysle slova používa dištanciu sociálna psychológia, v ktorej je dištancia chápaná najčastejšie ako dôsledok psychologických bariér, ktoré znemožňujú interakciu alebo ju naopak uľahčujú prekonávať, obzvlášť keď ide o otázku miery medzi skupinovej predpojatosti z hľadiska rady či etnika (Tamtiež).

3.2 Sémantický diferenciál

Metóda sémantického diferenciálu bola vyvinutá Ch. E. Osgoodom. Zahŕňa množstvo meraní chovania k rôznym objektom a ich porovnaní (Zich, 1968: 234). Sémantický diferenciál obsahuje súbor protikladných párov adjektív, ktoré môžu byť použité k popisu ľudských charakteristík, ale tiež k popisu významov abstraktných konceptov. Táto metóda vychádza z toho, že chovanie k sociálnemu objektu (pojmu) môže byť merané pomocou určitého množstva bipolárnych vlastností, ktoré by sa dali zhrnúť do troch kategórií: faktor hodnotenia, účinku a aktivity (Tamtiež: 234). Jednou z výhod tejto škálovacej techniky je to, že nahrádza pomerne zložitú a subjektívnu etapu výberu vhodných stimulov pre meriacu škálu istého kontinua a určovania jej hodnoty jednoduchou operáciou (Osgood, 1965). Ako dodáva Osgood, táto technika má však svoje limity najmä v medzinárodných porovnávacích

výskumoch. Keďže sa jedná o techniku, pracujúcu s významovými obsahmi adjektív, ktoré sa môžu v rôznych jazykoch odlišovať. Preto je nutné pri používaní sémantického diferenciálu vždy nájsť tie správne prídavné mená, ktoré odpovedajú tomu pôvodnému významu (Osgood, 1965).

Pre využitie sémantického diferenciálu v tejto bakalárskej práci sme sa rozhodli kvôli výhodám, ktorá táto technika ponúka. Keďže sa jedná o škálu, respondent môže hodnotiť danú dvojicu adjektív na kontinuu odpovedí, a nemusí zásadne vymedzovať svoju odpoveď, čo samozrejme súvisí aj s faktom, že odpoveď bude vo väčšej miere zodpovedať realite. V tomto dotazníku budú porovnávané iba dva stimuly (maďarská menšina a slovenská väčšina), preto výpočet D štatistiky, vzdialenosti medzi stimulmi by v tomto prípade nemal zmysel.

II. EMPIRICKÁ ČASŤ

4. Metodológia

Empirická časť nadväzuje na teoretickú časť bakalárskej práce. Najskôr priblížime štruktúru empirickej časti - postup, ktorý objasní výskumný problém, ciele, výskumnú metódu, techniku zberu dát, následne budeme pokračovať analýzou a interpretáciou dát. Cieľom práce je zistiť, aké postoje zastáva slovenská väčšinová populácia voči maďarskej minorite žijúcej na Slovensku, s dôrazom na generačné porovnanie. Nasledujúci oddiel tvorí použitá metodológia výskumu.

4.1 Voľba výskumnej metódy

Výberu výskumnej metódy a šetrenia predchádzalo vytvorenie rešerše z dostupnej odbornej literatúry a ďalších zdrojov. Po preštudovaní a vyhodnotení všetkých získaných zdrojov literatúry, bola pre realizáciu výskumu zvolená ako najvhodnejšia dotazníková metóda (ako jedna z techník kvantitatívneho výskumu). Voľba tejto metódy pramenila z jej viacerých výhod, medzi ktoré patrí získanie informácií od pomerne veľkého množstva respondentov, možnosť štatistického spracovania a taktiež anonymita. Súbor nie je reprezentatívny a výsledky analýzy teda môžu byť čiastočne ovplyvnené výberom respondentov. Pri výbere bolo nutné počítať aj s nevýhodami, ktorými sú obmedzená možnosť overiť si získané informácie, či možná nízka návratnosť odpovedí.

Štandardizovaný dotazník slúžil k získaniu údajov, ktoré boli použité pre overenie stanovených cieľov a hypotéz bakalárskej práce. Danou náplňou cieľov bolo zistiť, aké postoje zastáva slovenská väčšinová populácia voči maďarskej minorite na Slovensku.

Dotazník v rozsahu štyroch strán obsahoval v úvode tému výskumnej práce, podrobný návod k vyplneniu dotazníka a meno, kto vlastný výskum prevádza (viď prílohu č.1). Dotazník obsahoval 18 otázok, z toho 5 otázok na sociodemografické údaje a obsahujúce ako uzavreté (7 otázok), tak aj otvorené otázky (2 otázky) a 2

škály sémantického diferenciálu a škálu sociálnej dištancie. Vo všetkých otázkach mohli respondenti voliť len jednu odpoveď.

Prvé tri otázky v dotazníku boli skôr obecného charakteru, týkajúce sa všeobecného postoju, ktorí respondenti zastávajú voči maďarskej menšine žijúcej na Slovensku. Za nimi nasledovala batéria extrémnych výrokov o Maďaroch, slovenského politika Jána Slotu, kde opýtaní mohli odpovedať na desať bodovej stupnici (1 – rozhodne súhlasím, 10 – rozhodne nesúhlasím). Následne bola použitá škála sémantického diferenciálu týkajúca sa maďarskej minority a slovenskej väčšiny. Respondenti mohli označiť na päť bodovej stupnici ku ktorému adjektívu z bipolárnej dvojici, sa prikláňajú. Čím vyššie hodnoty, tým bolo hodnotenie negatívnejšie a naopak, čím boli hodnoty nižšie, tým bolo hodnotenie pozitívnejšie.

V ďalšej časti dotazníku bolo respondentom položených päť otázok, týkajúcich sa súčasných slovensko-maďarských vzťahov s politickým a historickým podtextom. Za nimi nasledovala škála sociálnej dištancie pozostávajúca z pôvodných kategórií Bogardusovej škály a zároveň doplnenej o ďalších šesť (úradník, televízny hlásateľ, učiteľ, nadriadený v práci, politický predstaviteľ nadpolovičnej väčšiny v parlamente a prezident).

V poslednom diely dotazníka sme sa pýtali respondentov na základné sociodemografické údaje ako je pohlavie, národnosť, vek, zamestnanie a bydlisko. Posledná otázka bola doplňujúceho charakteru, opýtaní mohli napísať svoje pripomienky alebo postrehy či už k dotazníku alebo k výskumu.

4.1.1 Metóda zberu dát a analýza dát

Pre zber údajov boli vybraní respondenti starší ako 15 rokov, a to z dôvodu zahrnutia respondentov vo všetkých vekových kategóriách a možného nasledujúceho porovnania odpovedí vekových skupín opýtaných. Samotný zber dát bol zahájený 25. marca a ukončený 30. apríla 2013. Zber prebiehal v troch fázach, a to z dôvodu zahrnutia respondentov v rôznych vekových kategóriách.

V prvej fáze, základ distribúcie spočíval v osobnom predaní dotazníkov seniorom v Seniorskom klube v Košiciach a Bratislave, pričom sami seniori následne upozorňovali na ďalších potencionálnych respondentov. Neskôr boli dotazníky distribuované pomocou metódy snehovej gule

Počas druhej fáze orientovanej na mladších respondentov od 15 do 29 rokov, boli dotazníky vyplňované nimi samotnými na internete (CAWI zber dát). Pre

zasiachnutie mladšej vekovej kategórie som sa rozhodla šíriť dotazník pomocou virtuálnej sociálnej siete Facebook, kde som oslovila známych, ktorí mi pomohli s následnou distribúciou. Následne dotazník mohli vyplniť online cez aplikáciu Survey Monkey. Sme si vedomí možnosti samovýberu, ale pre postihnutie tejto vekovej skupiny sa javil ako najlepší. Argumentom pre použitie je jeho cenová, časová a technická výhodnosť a dotazník môže byť šírený nezávisle na výskumníkovi.

V priebehu tretej fázy cielenej na skupinu respondentov vo veku 30-54 rokov, podobne ako aj u predchádzajúcej skupiny, boli dotazníky distribuované aj pomocou aplikácie Survey Monkey a takisto aj v osobnom predaní dotazovaným. Samozrejme je možné diskutovať o reprezentatívite tohto spôsobu zberu dát, pretože sa jedná o samovýber. Taktiež, platí to, že dotazníkové šetrenie uskutočnené cez internet skrýva určité rizika.

Dotazníkové šetrenie, bolo vykonané pomocou nástroja, poskytovaného webovou stránkou www.surveymonkey.net, pre výskum menšieho rozsahu, ktorý je podľa nášho názoru pre tieto účely dostačujúci. Pomocou tohto nástroja je možné nielen zbierať dáta, ale tiež rozosielať odkazy na daný výskum a priebežne ho kontrolovať. Tento server tiež poskytuje možnosť základnej analýzy získaných dát (triedenie 1. a 2. stupňa). Zložitejšie operácie boli následne vykonané v štatistickom programe na spracovanie dát SPSS, ktorý je vhodnejší pre tieto hlbšie rozborly.

Základným predpokladom pre úspešné získanie požadovaných informácií sa ukázala anonymita pri vyplňovaní dotazníkov v priebehu výskumu. Je možné predpokladať relatívne vysokú návratnosť dotazníkov, keďže distribúcia prebiehala väčšinou priamym oslovením respondentov buď cez email, Facebook alebo „face to face“. Avšak nie je možné presne určiť presné percento návratnosti, keďže dotazník bol voľne šíriteľný.

4.2 Výskumné hypotézy

Vychádzajúc z teoretickej prípravy a zo zamerania tejto práce sme sa sústredili na výskumné otázky, ktoré by umožňovali testovanie nasledujúcich hypotéz.

H1: Mladší respondenti vo vekovom rozmedzí od 15 do 29 rokov, budú hodnotiť slovenskú spoločnosť ako menej tolerantnú a budú zastávať negatívnejší postoj voči

slovenskej populácii pri hodnotení adjektív v rámci sémantického diferenciálu, ako starší respondenti. (otázka 1,6)

Pri usudzovaní tejto hypotézy vychádzame z výsledkov seminárnej práce uskutočnenej v auguste 2012, kde mladší respondenti hodnotili kritickejšie slovenskú populáciu, s čím môže súvisieť to, že sa stali častejšie svedkami nenávisťného útoku, či už psychického alebo aj fyzického.

H2: Respondenti sa budú v najväčšej miere z pomedzi piatich výrokov Jána Slotu, stotožňovať s tvrdením „Maďari za Dunaj“. (otázka č.4)

Domnievame sa, že opýtaní budú relatívne vo väčšej miere súhlasiť s týmto tvrdením, ako s ostatnými štyrmi výroky. Usudzujeme tak pre jeho celkovú popularnosť medzi Slovákmi. Čím je výrok známejší, tým menej ho ľudia považujú za extrémny a zároveň necítia, že by nejako obmedzoval maďarskú menšinu na Slovensku.

H3: Politicko-historickú otázku ohľadom potvrdenia platnosti Benešových dekrétov, budú starší respondenti hodnotiť pozitívnejšie, zatiaľ čo mladšia generácia sa o tieto otázky nebude zaujímať, alebo na ne nebude vedieť odpovedať.

Vychádzame z predpokladu, že u starších respondentov nad 55 rokov, bude vo väčšej miere rezonovať historická pamäť ako súhrn spomienok na najdôležitejšie udalosti v etape existencie etnického spoločenstva (Dráľ, Findor, 2009). Otázka platnosti dekrétov prezidenta Beneša je stále v súčasnosti sporná a často krát diskutovaná.

H4: Respondenti budú zastávať voči maďarskej menšine neutrálny názor, ale nebudú natoľko kladne hodnotiť svoj postoj v jednotlivých dimenziách (životný partner/ka a prezident) škály sociálnej dištancie.

Podobne ako pri predošlých hypotézach usudzujeme tak z výsledkov seminárnej práce, kde tieto kategórie v škále sociálnej dištancie, sa javili respondentom ako najmenej prijateľné.

4.3 Deskripcia výberového súboru

4.3.1 Respondenti

Výskumnú vzorku tvorilo 393 respondentov slovenskej národnosti. Výber respondentov bol podmienený určitými kritériami:

- a) Starší ako 15 rokov (bez hornej hranice)
- b) Bydlisko v bratislavskom alebo košickom regióne
- c) Slovenská národnosť

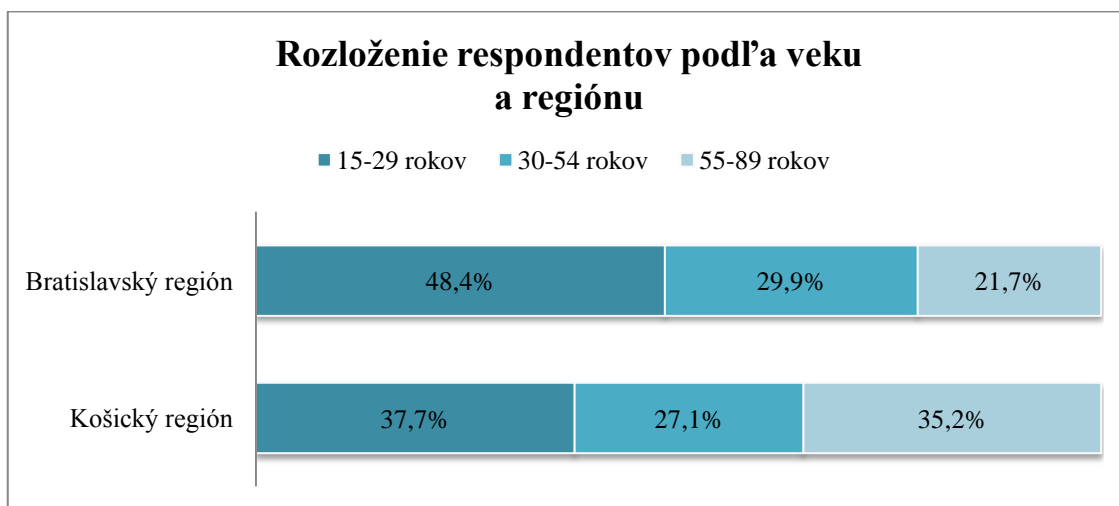
Súbor nie je kvôli obmedzeným možnostiam zberu dát reprezentatívny, a obsahuje viac obyvateľov, ktorí sú ekonomicky aktívni, než by odpovedalo reálnej skladbe obyvateľstva SR. To usudzujeme podľa väčšieho zastúpenia respondentov v otázke súčasného zamestnania v porovnaní s údajmi podľa Sčítania obyvateľov, domov a bytov Štatistického úradu SR z roku 2011, kde bol počet pracujúcich 38 % a zároveň počet nezamestnaných v danom roku 8,2 %. V protiklade ku súboru použitom v tomto prieskume, kde zamestnancov alebo súkromných podnikateľov bolo 47 % a nezamestnaných len 2 %.

Vo všeobecnosti nás zaujímali rozdiely medzi respondentmi primárne podľa vekového rozloženia. Preto sme zvolili rozdelenie do troch vekových skupín, aby bolo možné pri interpretácii dáť porovnávať podľa generácií. Kategórie boli nasledovné, respondenti od 15 do 29 rokov, od 30 do 54 rokov a posledná skupina respondentov starších ako 55 rokov. Vyhľadávali sme vhodných respondentov podľa predom stanovených kritérií, ktoré boli určené na základe výskumnej metódy a výskumného cieľu.

Čo sa týka zloženia výberového súboru môžeme povedať, že z 393 respondentov, ktorí odpovedali na otázku týkajúcej sa pohlavia, bolo 193 mužov (49 %) a 200 žien (51 %). Z dotazníkového šetrenia vyplýva, že priemerný vek respondentov je 41,8 rokov, pričom respondentov od 15 do 29 rokov bolo 165 (42 %), v rozmedzí 30 až 54 rokov 111 opýtaných (28 %) a od 55 do 89 rokov 117 respondentov (30 %).

Pokiaľ sa jedná o charakteristiku vzorky podľa miesta bydliska, tak respondenti boli rozdelení do 2 kategórií, a to Bratislavský/Západoslovenský región (Bratislavský, Trnavský, Trenčiansky kraj) a Košický/Východoslovenský (Košický a Prešovský kraj). Z Bratislavského regiónu bolo 157 opýtaných (40 %) a z Košického 236 respondentov (60 %) (viď graf č.1).

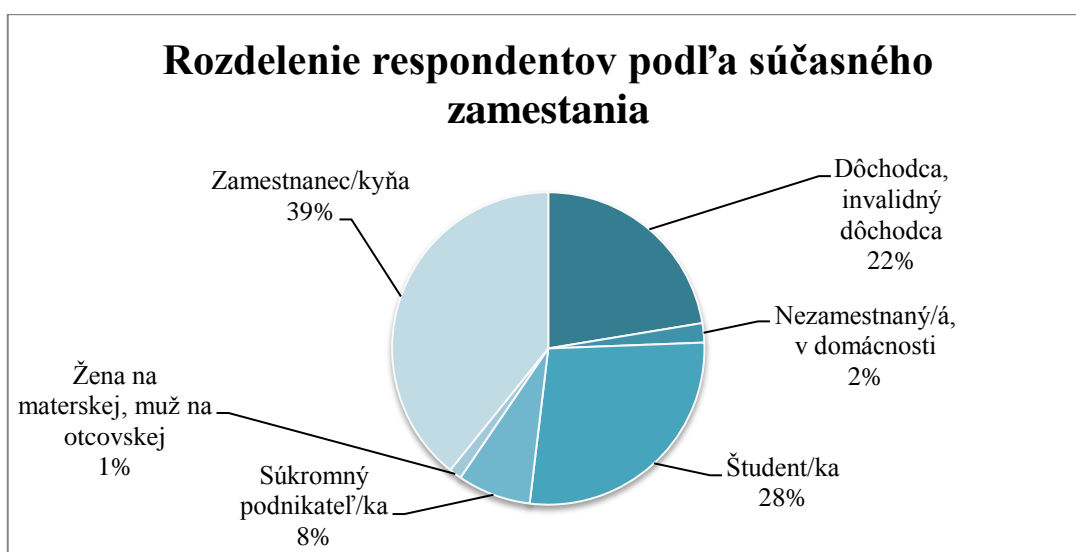
Graf č. 1 Rozdelenie respondentov v závislosti na veku a regióne

Zdroj: dotazníkové šetrenie (N=393)

Čo sa týka rozdelenia respondentov podľa súčasného zamestnania (vid' graf č.2), tak vo výskumnej vzorke je najviac respondentmi zastúpená kategória zamestnanec/kyňa 154 (39 %), takmer tretina 28 % (108) opýtaných je študentom/kou. Čo sa týka súkromných podnikateľov, tých bolo vo výskumnom vzorku 8 % (30). Nezamestnaných, poprípade v domácnosti bolo 8 (2 %) respondentov a žien na materskej či mužov na otcovskej boli v dotazníkovom šetrení 5 (1 %). Takmer štvrtina respondentov (88) je dôchodcami alebo invalidnými dôchodcami. Preto usudzujeme, že sa v dátach mohla vyskytnúť určitá nadzamestnanosť vzorky oproti reálnemu zastúpeniu v populácii.

Graf č. 2 Rozdelenie respondentov podľa súčasného zamestnania

Zdroj: dotazníkové šetrenie (N=393)

5. Analytická časť

V nasledujúcej kapitole budú predložené výsledky kvantitatívneho šetrenia, pričom budú miestami doplnené poznatkami z otvorených otázok. Vzhľadom k obmedzenému rozsahu tejto práce sa v nasledujúcej časti sústredíme predovšetkým na interpretáciu tých výsledkov, ktoré sa zdajú prínosné a prispievajú k tematike práce. Jedným z pilierov celého výskumu bolo porovnávanie odpovedí respondentov na základe ich príslušnosti k vekovej skupine, aby bolo možné medzigeneračné porovnanie.

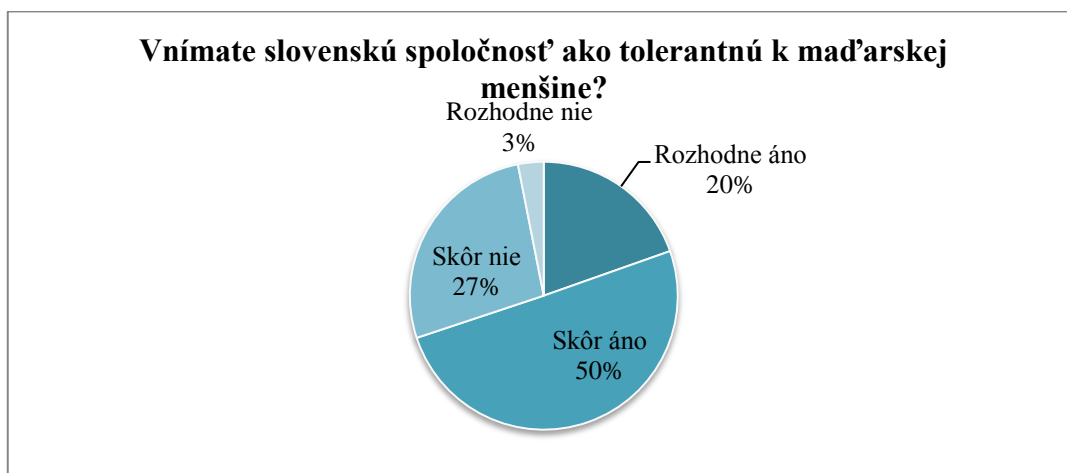
5.1 Tolerantnosť voči maďarskej menšine a nenávistné prejavy

V prvej otázke v dotazníku, nás zaujímala vo všeobecnosti problematika tolerantnosti a znášanlivosti Maďarov na Slovensku. Z hľadiska tolerancie sa javí súbor mierne nekonzistentný. Z odpovedí vyplýva, že z 393 respondentov vyše 30 % hodnotí slovenskú spoločnosť ako viac či menej netolerantnú voči Maďarom. Kdežto ako tolerantnú hodnotí až 70 % opýtaných. Výsledky sú zobrazené v grafe č.3.

V dotazníku sa objavil zaujímavý názor, ktorý môže pomôcť ilustrovať súčasne dianie a to, že *„maďarská menšina a celkovo maďarský národ bude ešte dlho nenávidený Slovákmi, už od základnej školy počívame o nich ako nás plienili, ako bola maďarizácia a tak... to všetko vzbudzuje nenávisť“*.

Jednou zo základných hypotéz, ktorú sme si položili je, že mladší respondenti (15-29 rokov) budú hodnotiť slovenskú spoločnosť ako menej tolerantnú voči maďarskej menšine. S tým podľa nás súvisí aj otázka, či sa stali respondenti niekedy svedkami nenávistného prejavu voči maďarskej menšine. Prípadné zažitie či už psychického alebo aj fyzického napadnutia, môže do určitej miery vplývať na názor o tolerantnosti a znášanlivosti slovenskej spoločnosti.

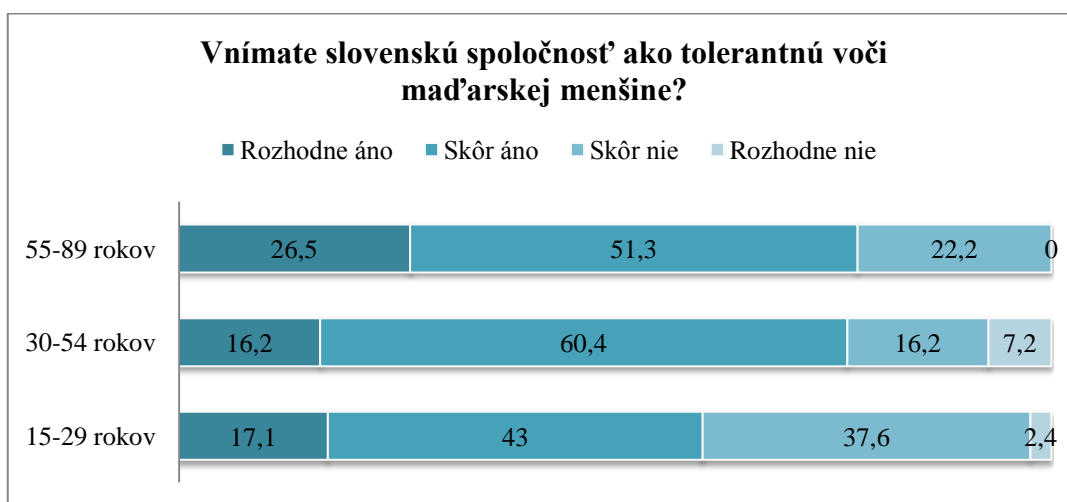
Graf č. 3 Miera tolerantnosti voči maďarskej menšine (otázka č.1)

Zdroj: dotazníkové šetrenie (N=393)

Graf č.4 nám zobrazuje rozloženie odpovedí týkajúcich sa tolerantnosti a vekového rozloženia. Zvláštnu pozornosť treba venovať predovšetkým kategórií mladších respondentov (15-29 rokov), kde 40 % opýtaných považuje slovenskú spoločnosť ako netolerantnú, na rozdiel od ostatných dvoch vekových skupín, kde sa podiel daných kategórií pohybuje okolo 23 % opýtaných. Oproti tomu takmer dve tretiny starších respondentov považujú slovenskú spoločnosť ako skôr tolerantnú.

Graf č. 4 Miera tolerantnosti voči maďarskej menšine v závislosti na veku

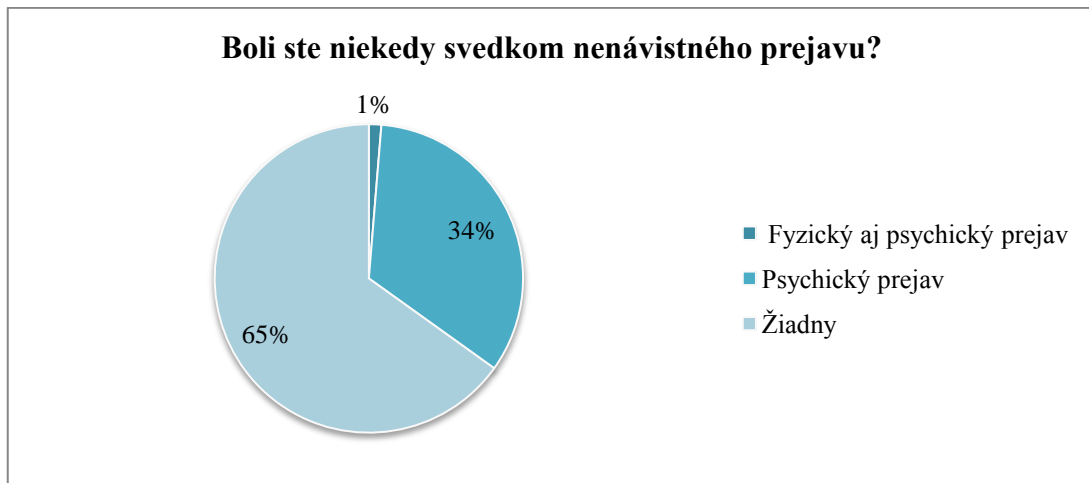
Zdroj: dotazníkové šetrenie (N=393)

Pozn. Údaje sú zobrazené v % ($\chi^2 = 0,000$; $C_{norm} = 0,269$)

V nasledujúcej otázke sme sa pýtali respondentov, či boli niekedy svedkom nenávisťného prejavu voči maďarskej minorite žijúcej na Slovensku. Vo

všeobecnosti sa s psychickým prejavom (gestá, písané prejavy apod.) voči maďarskej menšine stretlo 132 (34 %) opýtaných. Avšak svedkom fyzického a psychického útoku bolo iba 5 respondentov (1 %). Takmer dve tretiny opýtaných (65 %) sa nikdy nestretlo so žiadnym nenávisným prejavom voči maďarskej menšine. Rozloženie odpovedí je znázornené v grafe č.5.

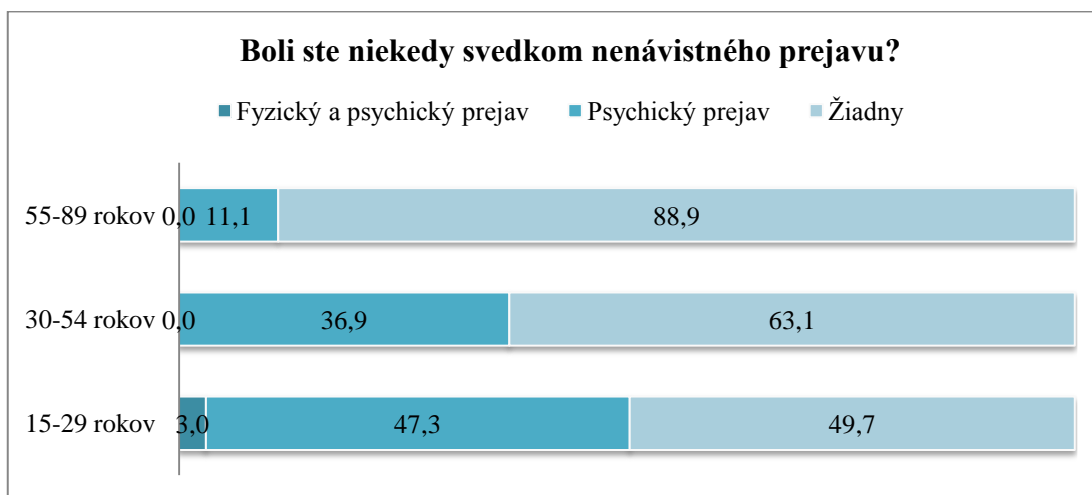
Graf č.5 Svedok nenávisného prejavu (otázka č. 2)

Zdroj: dotazníkové šetrenie (N=393)

Ako vidno z grafu č. 6, takmer polovica (78) respondentov vo veku 15-29 rokov sa stala niekedy svedkom psychického nenávisného prejavu, na rozdiel od kategórie starších respondentov od 55-89 rokov, ktorých je len 11 % (13). Podľa môjho názoru, to môže byť spôsobené tým, že starší respondenti nepovažujú daný typ jednania za prejav psychického nátlaku alebo sa v mladšej generácii tieto prejavy vyskytujú častejšie.

Graf č. 6 Svedok nenávistného prejavu v závislosti na veku

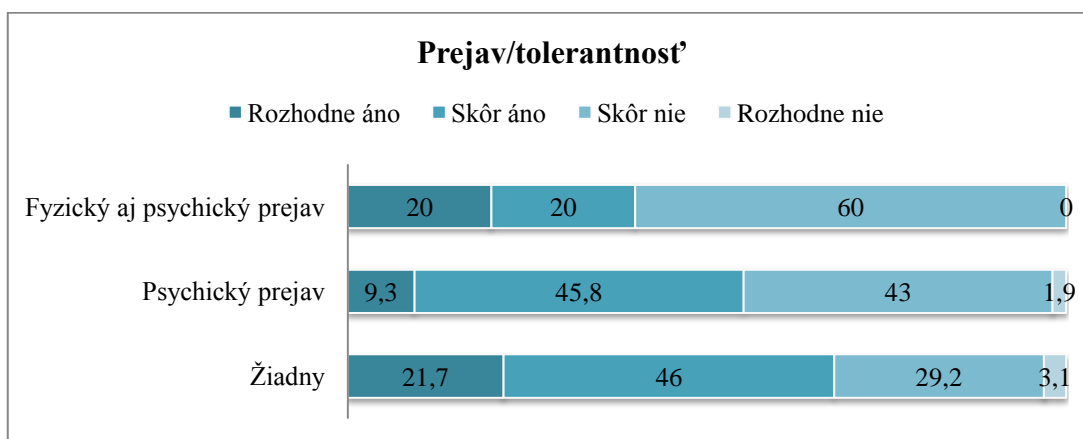

Zdroj: dotazníkové šetrenie (N=393)

Pozn. Údaje sú zobrazené v % ; ($\chi^2= 0,000$; $C_{norm}= 0,337$)

Z grafu č. 7 vyplýva, že u respondentov, ktorí majú skúsenosť s psychickým alebo aj fyzickým nenávistným prejavom sa ukazuje tendencia hodnotiť slovenskú spoločnosť ako skôr netolerantnú.

Graf č. 7 Miera tolerantnosti voči maďarskej menšine podľa toho či sa respondenti stali svedkom nenávistného prejavu

Zdroj: dotazníkové šetrenie (N=393)

Pozn.: Údaje sú zobrazené v % ; ($\chi^2= 0,001$; $C_{norm}= 0,233$)

5.2 Batéria výrokov Jána Slotu

V otázke č. 3 sme sa pýtali respondentov do akej miery sa stotožňujú s výrokmí Jána Slotu (bývalý predseda SNS) o Maďaroch, ktoré boli usporiadané do batérie s desať bodovou škálou. Tieto tvrdenia boli vybrané, pretože sú určitého extrémneho charakteru. Cieľom bolo zistiť nakoľko ich respondenti radikálne odmietajú alebo či pripúšťajú, že by mohlo byť na nich niečo pravdivé. Tieto výroky sme zvolili, pretože nás zaujalo tvrdenie V. Bačovej, že „na rozdiel od posledných desaťročí 19. storočia a začiatku 20. storočia sa charakter slovenského nacionalizmu mení z defenzívneho typu na útočne orientovaný nacionalizmus“ (Bačová, 1996: 15).

Skúmané výroky znejú:

1. „*Maďari za Dunaj.*“
2. „*Maďari sú nešťastie Európy.*“
3. „*Maďari sú nádor na tele slovenského národa, ktorý treba neodkladne odstrániť.*“
4. „*Maďari vyvraždili veľa našich otcov a materí.*“
5. „*My budeme bojovať za svoje územie, za metre štvorcové, za každý meter štvorcový tým hajzlom maďarským.... a pôjdeme do tankov a pôjdeme a zrovnáme Budapešť!*“

Pre zrozumiteľnejšiu interpretáciu, bola zvolená kategorizácia odpovedí na desať bodovej škále do nasledovných kategórií: rozhodne súhlasím (1), skôr súhlasím(2-4), neviem sa rozhodnúť (5-6), skôr nesúhlasím (7-9), rozhodne nesúhlasím (10). Prirodzene bola najviac zastúpená kategória rozhodne nesúhlasím (10), čo súvisí s extrémnou povahou výrokov.

Ako vidno v tabuľke č. 1, respondenti sa v najväčšej miere stotožňovali s výrokom „*Maďari za Dunaj*“, kde s ním súhlasilo vyše 47 z 393 opýtaných (12 %). Len menej ako polovica (48 %) opýtaných s ním rozhodne nesúhlasí. Pozitívne hodnotenie môže byť spojené s popularnosťou výroku na Slovensku, keďže sa s ním respondenti mohli častejšie stretnúť, čo mohlo mať za následok, že nepovažujú tento výrok za tak extrémny či radikálny.

Podobne ako u predchádzajúceho výroku, tak aj pri tvrdení, že „*Maďari vyvraždili veľa našich otcov a materí*“, ho rozhodne odmietla iba necelá polovica (48 %) respondentov. Podľa nášho názoru, majú tieto dva výroky historický podtón, ktorý určitým spôsobom rezonuje ako stále pretrvávajúci pocit ohrozenia z minulosti.

Ostatné tri výroky respondenti odmietali častejšie. Najviac respondentov nesúhlasilo s tvrdením „*Maďari sú nádor na tele slovenského národa, ktorý treba neodkladne odstrániť*“, kde vyše 70 % (276) respondentov vyjadrilo rozhodný nesúhlas.

Tabuľka č. 1 Rozloženie odpovedí v otázke č.4

	Rozhodne súhlasím (1)	Skôr súhlasím (2-4)	Neviem sa rozhodnúť (5-6)	Skôr nesúhlasím (7-9)	Rozhodne nesúhlasím (10)	Priemer
"Maďari za Dunaj."	5,6 % (22)	6,4 % (25)	18,1 % (71)	21,9 % (86)	48,1 % (189)	7,88
"Maďari sú nešťastie Európy."	2 % (8)	3,1 % (12)	11,7 % (46)	24,7 % (97)	58,5 % (230)	8,65
"Maďari sú nádor na tele slovenského národa..."	2,3 % (9)	5,1 % (20)	5,6 % (22)	16,8 % (66)	70,2 % (276)	8,92
"Maďari vyvraždili veľa našich otcov a materí."	3,3 % (13)	7,1 % (28)	11,7 % (46)	29,5 % (116)	48,3 % (190)	8,11
"My budeme bojovať za svoje územie..."	2 % (8)	6,1 % (24)	7,9 % (31)	15,5 % (61)	68,4 % (269)	8,78

Zdroj: dotazníkové šetrenie (N=393)

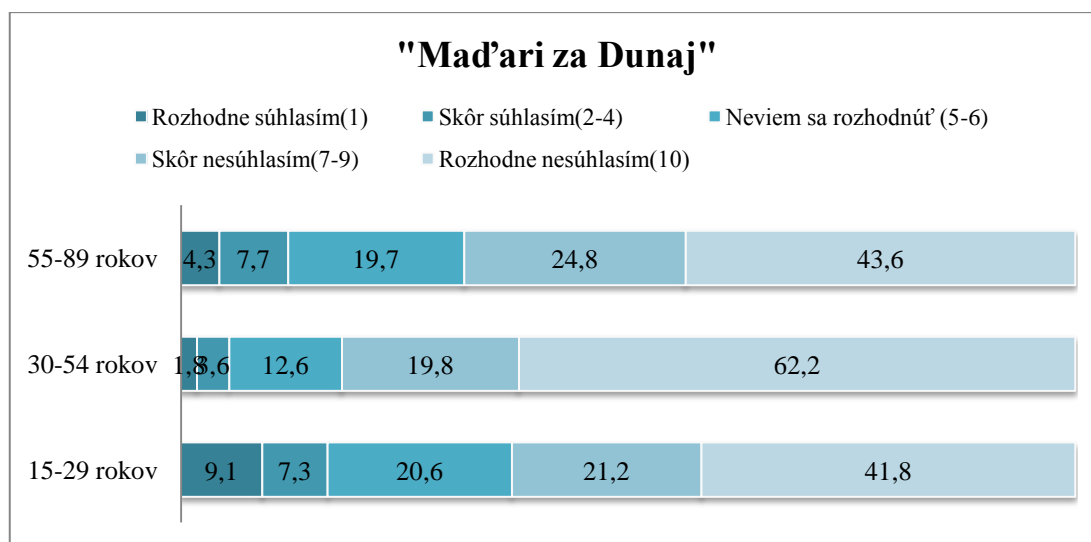
U spomínaných troch výrokov („*Maďari sú nešťastie Európy*“, „*Maďari sú nádor na tele slovenského národa, ktorý treba neodkladne odstrániť*“ a „*My budeme bojovať za svoje územie, za metre štvorcové...*“) sa neprejavili žiadne významné medzigeneračné odchýlky v ich vnímaní. Preto by sme chceli podrobnejšie venovať nasledujúcim výrokom: „*Maďari za Dunaj*“ a „*Maďari vyvraždili veľa našich otcov a materí*“.

5.2.1 „Maďari za Dunaj“

Je zrejmé, keďže sa jedná o výroky extrémnejšej povahy, že relatívne viacej respondentov bude s týmito tvrdeniami nesúhlasiť, preto sme sa chceli zamerať najmä na opýtaných, ktorí s nimi súhlasili. Výsledky výskumu napovedajú, že respondenti pri tomto tvrdení majú tendenciu hodnotiť tento výrok relatívne kladnejšie ako ostatné štyri tvrdenia.

Ako je znázornené v grafe č. 8, najkladnejšie tento výrok hodnotili respondenti vo veku 15-29 rokov, ktorých bolo viac ako 16 % (27 z 165 respondentov), zatiaľ čo rozhodne odmietlo tento výrok len 42 % (69) opýtaných vo v danom vekovom rozmedzí (viz graf č. 8). Kdežto takmer dve tretiny respondentov vo veku 30-54 rokov (62 %) s ním rozhodne nesúhlasilo. S podobným postojom, ktorý by mohol priblížiť súčasnú situáciu, sme sa stretli aj pri poslednej otvorenej otázke, kde jeden z respondentov odpovedal, „myslím, že je to zhrnuté v tvrdení *nemám nič proti Maďarom, len si musia uvedomiť, že sú na našom území a majú povinnosť rešpektovať pravidlá menšiny žijúcej na Slovensku*“. Výrok „Maďari za Dunaj“ nesymbolizuje len požiadavku na kolektívne teritoriálne vlastníctvo, ale taktiež pocit určitej hrozby z negatívnych historických skúsenosti s Maďarskom (Dráľ, Findor, 2009).

Graf č.8 Miera súhlasu s výrokom „Maďari za Dunaj“ v závislosti na veku

Zdroj: dotazníkové šetrenie (N=393)

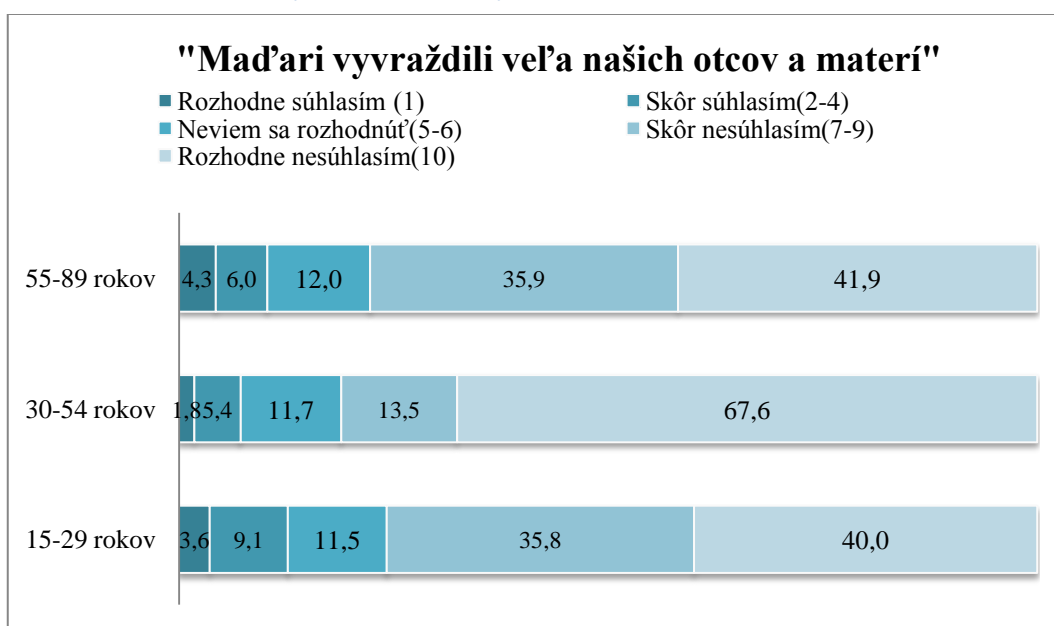
Pozn.: Údaje sú zobrazené v %; ($\chi^2= 0,019$; $C_{norm}= 0,211$)

5.2.2 „Maďari vyvraždili veľa našich otcov a materí“

V grafe č. 9, týkajúceho sa výroku „*Maďari vyvraždili veľa našich otcov a materí*“, vidíme podobný prípad ako v predchádzajúcom tvrdení, keď ho takmer dve tretiny (62 %) respondentov vo vekovom rozmedzí 30-54 rokov rozhodne odmietlo. Práve tak ako pri predošlom výroku, najkladnejšie ho hodnotili opýtaní od 15 do 29 rokov, kde 13 % viac či menej s tvrdením súhlasilo, podobne tak aj viac ako 10 % respondentov starších ako 55 rokov.

Na základe Pearsonovho chí-kvadrát testu sa preukázala štatistická významnosť na hladine $\alpha = 0,05$ medzi výrokom „*Maďari za Dunaj*“ a „*Maďari vyvraždili...*“, kde môžeme pozorovať lineárnu závislosť. Takže je možné povedať, že čím väčšími respondenti súhlasili s výrokom „*Maďari za Dunaj*“, tak zároveň tým viac súhlasili aj s tvrdením „*Maďari vyvraždili veľa našich otcov a materí*“.

Graf č. 9 : Miera súhlasu s výrokom „*Maďari vyvraždili veľa našich otcov a materí*“ v závislosti veku

Zdroj: dotazníkové šetrenie (N=393)

Pozn.: Údaje sú zobrazené v %; ($\chi^2 = 0,000$; $C_{norm} = 0,258$)

Podľa nášho názoru tento výrok vyjadruje práve to, čo pre slovenskú spoločnosť symbolizuje spoločná minulosť s Maďarskom. Maďarská minorita na Slovensku vystupovala vo vedomí slovenského národa ako kontinuálny nástupca dlhodobého utláčateľa a nepriateľského národa, zároveň ako národ potlačujúci emancipačné snahy Slovákov (Bačová, 1996). Zdieľanie spoločnej minulosti zohráva

významnú rolu pri formovaní hodnotových systémov, ktoré zotrávajú v pamäti komunit po celé generácie (Tamtiež). Tieto myšlienky sú aj často krát živené politikmi s extrémnymi názormi, ktoré v dôsledku toho nemusia byť a (nie sú) spoločnosťou považované za nijak radikálne.

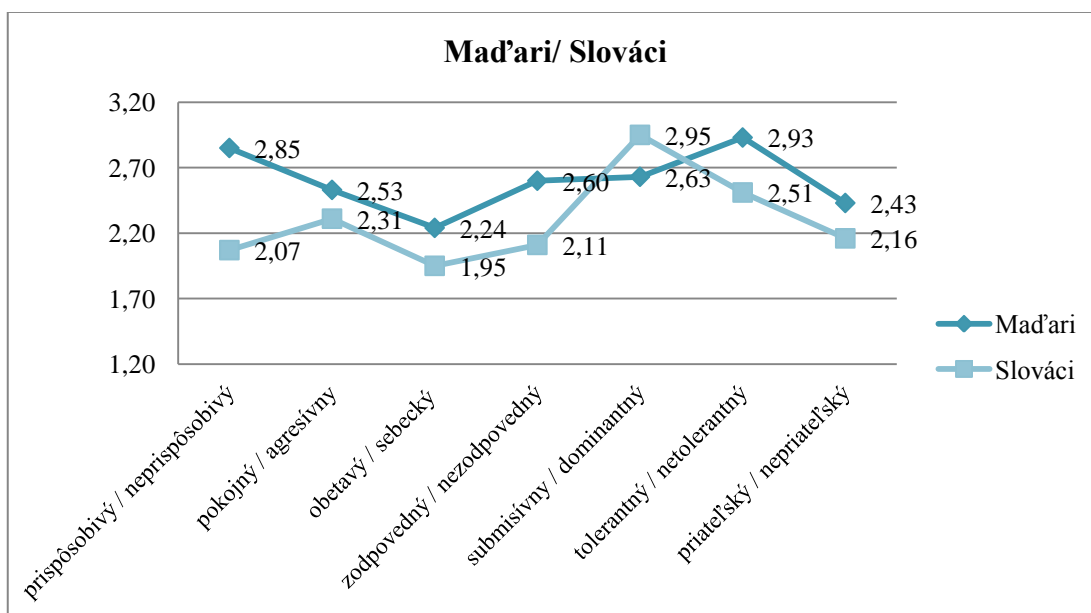
Historická pamäť ako jeden z faktorov formovania nacionalizmu, vytvára a upevňuje v indivíduu pocit spolupatričnosti k svojej skupine s ktorou jednotlivec zdieľa spoločnú minulosť. Významným faktorom môže byť spojivo spoločných tradícií a historických udalostí, ktoré sú jedným z hlavných zdrojov nacionálnych sentimentov (Tamtiež).

5.3 Sémantický diferenciál

Sémantický diferenciál obsahuje súbor bipolárnych párov adjektív, ktoré v tejto bakalárskej práci, slúžili k popisu obecných vlastností maďarskej menšiny a slovenskej majority. Respondent umiestňoval prvky do sémantického priestoru, pomocou dvojíc prídavných mien: prispôsobivý/ neprispôsobivý; pokojný/ agresívny; obetavý/ sebecký; zodpovedný/ nezodpovedný; dominantný/ submisívny; tolerantný/ netolerantný; priateľský/ nepriateľský. Opýtani mohli označiť na päť bodovej stupnici ku ktorému adjektívu z bipolárnej dvojici, sa prikláňajú.

V tomto prípade platí, že čím boli vyššie hodnoty, tým bolo hodnotenie negatívnejšie a naopak, čím boli hodnoty nižšie, tým bolo hodnotenie pozitívnejšie. V spojnicovom grafe č. 10 sú znázornené celkové postoje voči Maďarom a Slovákom bez ohľadu na vekové rozdelenie. Vo všeobecnosti, vlastnosti Maďarov aj Slovákov sa nachádzajú na škále medzi hodnotami 1 až 3. Dá sa preto povedať, že obidve národnosti majú skôr pozitívne vlastnosti. Najzápornejšie bola hodnotená maďarská menšina v kategórií prispôsobivosti a tolerantnosti. Najväčší rozdiel v hodnotení nastal pri dvojici prispôsobivý/ neprispôsobivý, keď maďarská minorita bola hodnotená relatívne vo väčšej miere ako neprispôsobivá, na rozdiel od slovenskej majority. Najpozitívnejšie hodnotenie dosiahli obidve národnosti v páre adjektív obetavý/ sebecký.

Graf č. 10 Hodnotenie maďarskej menšiny a slovenskej väčšiny

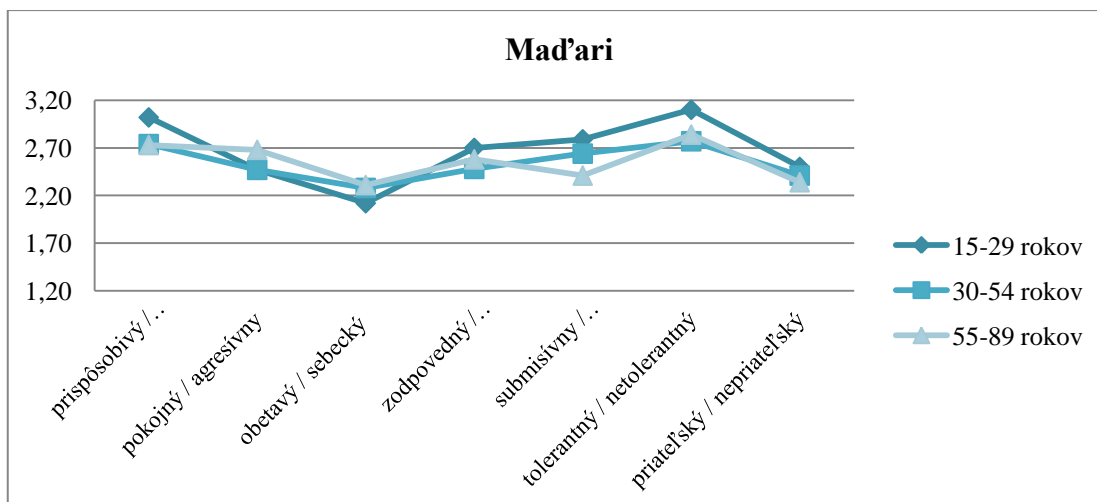
Na otestovanie rozdielov v hodnotení podľa veku, sme použili Kruskal Wallisov test, ktorý nepredpokladá normálne rozloženie dát a je vhodný k tomuto použitiu. Výsledky prevedeného testu ukázali, že zamietame nulovú hypotézu u daných dvojíc adjektív:

- Maďarská menšina: dominantný/ submisívny
- Maďarská menšina: tolerantný/ netolerantný
- Slovenská väčšina: prispôsobivý/ neprispôsobivý
- Slovenská väčšina: pokojný/ agresívny
- Slovenská väčšina: obetavý/ sebecký
- Slovenská väčšina: zodpovedný/ nezodpovedný
- Slovenská väčšina: dominantný/ submisívny
- Slovenská väčšina: tolerantný/ netolerantný
- Slovenská väčšina: priateľský/ nepriateľský

Zamietli sme nulovú hypotézu s 95 % spoľahlivosťou a podarilo sa preukázať, že hodnotenie podľa veku sa líši. U ostatných dvojíc adjektív, sa nám nepodarilo preukázať, že by boli medzi nimi rozdiely, pretože hladina významnosti bola väčšia ako 0,05.

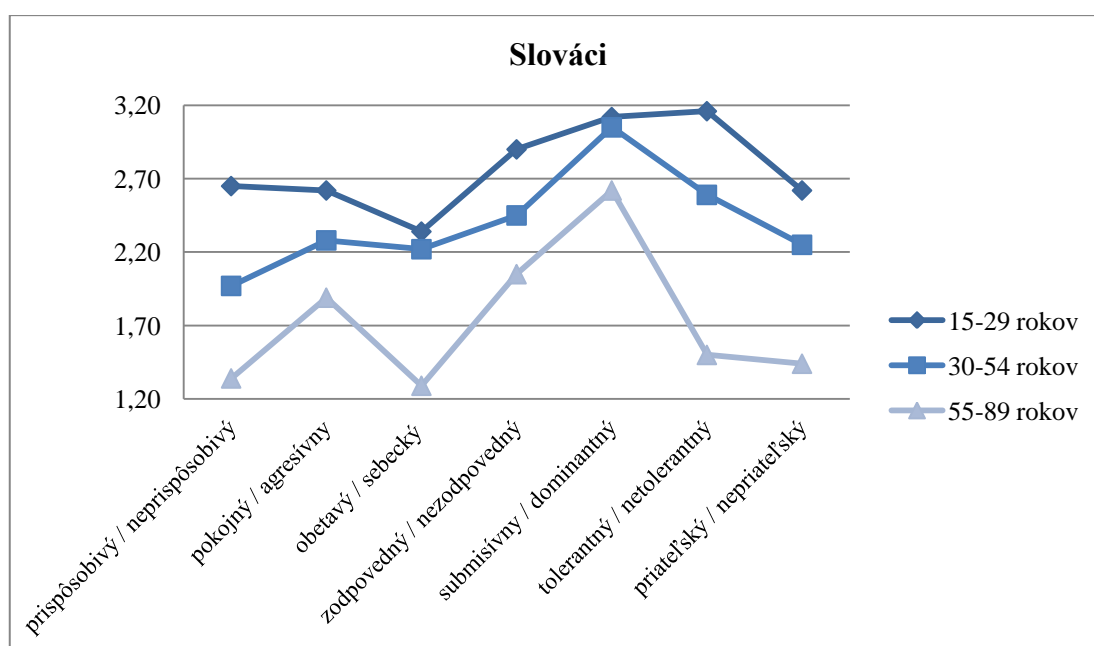
Ako je možné vidieť v grafe č. 11, hodnotenie maďarskej menšiny sa výrazne nelíši vzhľadom k veku. Signifikantný rozdiel nachádzame v dvojiciach adjektív dominantný/ submisívny a tolerantný/ netolerantný. Podľa názoru respondentov od 15 do 29 rokov, je maďarská menšina vo väčšej miere dominantnejšia a takisto menej tolerantná než za akú ju pokladajú starší respondenti.

Graf č. 11 Hodnotenie maďarskej menšiny v závislosti na veku

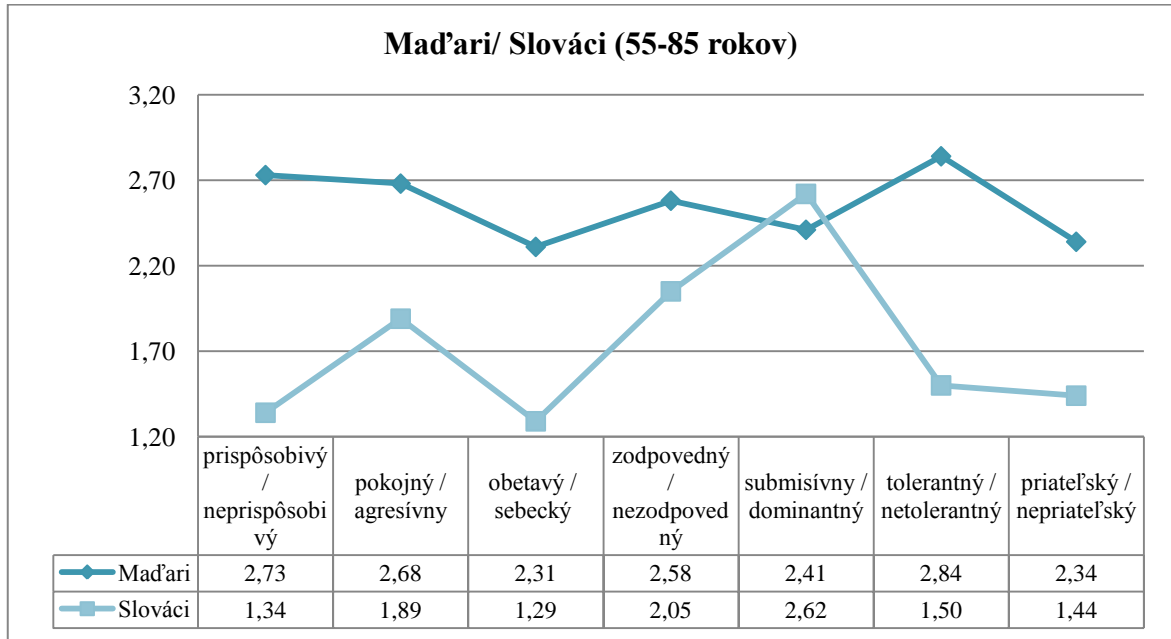
Na rozdiel od maďarskej minority, pri slovenskej väčšine sa názory viac líšia podľa veku. Najvýraznejší rozdiel je medzi mladšími respondentmi od 15 do 29 rokov a respondentmi staršími ako 55 rokov, a to najmä v prípade dvojíc prispôsobivosti a tolerantnosti, kde relatívne viacej mladších respondentov označilo slovenskú spoločnosť ako skôr prispôsobivú a menej tolerantnú. Čím sa nám zároveň potvrdila aj hypotéza o tom, že mladší respondenti budú zastávať kritickejší názor voči slovenskej spoločnosti. Výsledky sú zobrazené v grafe č. 12.

Graf č. 12 Hodnotenie slovenskej väčšiny v závislosti na veku

Najvýraznejší rozdiel vo vnímaní Maďarov a Slovákov môžeme pozorovať práve u respondentov starších ako 55 rokov. Podrobnejšie výsledky nám poskytuje graf č. 13, kde je možné vidieť ako sa diferencuje názor na obidve národnosti. Respondenti považujú maďarskú menšinu za relatívne menej tolerantnú a takisto aj menej prispôsobivú na rozdiel od slovenskej spoločnosti. Zároveň slovenskú majoritu označili ako relatívne prispôsobivejšiu a obetavejšiu. Najmenší rozdiel v hodnotení nastal v kategórií dominancie.

Graf č. 13 Hodnotenie maďarskej menšiny a slovenskej väčšiny respondentmi staršími ako 55 rokov

5.4 Politicko-historické otázky

V tejto časti sú spracované otázky č.7-11, týkajúce sa súčasných slovensko-maďarských vzťahov s politickým a historickým podtextom. Opýtaní mali na výber z piatich možností a to rozhodne pozitívne/ rozhodne spokojný; skôr pozitívne/ skôr spokojný; skôr negatívne/ skôr nespokojný; rozhodne negatívne/ rozhodne nesúhlasím a takisto aj odpoveď neviem, nezaujímam sa a nesledujem. Otázky konkrétne zneli:

7. Ako hodnotíte novelu jazykového zákona z augusta 2009, ktorý upravuje používanie slovenčiny v úradnom styku?
8. Do akej miery ste spokojný/á s priebehom vyšetrovania prípadu Hedviga Malinová?
9. Ako by ste ohodnotili potvrdenie nemennosti Benešových dekrétov v roku 2007 o vysídlení Maďarov po 2. svetovej vojne?
10. Ako vnímate odopretie vstupu maďarskému prezidentovi L.Sólyomovi, v súvislosti s odhalením sochy Svätého Štefana v Komárne, v júli 2009?
11. Ako by ste ohodnotili činnosť Hnutia za lepšie Maďarsko, Jobbik?

Bez ohľadu na vekové rozloženie, respondenti hodnotili najpozitívnejšie otázku týkajúcu sa novely Jazykového zákona, kde s ňou viac či menej súhlasilo 65 %. Súčasne na túto otázku aj najmenej (24 %) respondentov odpovedalo neviem či nezaujímam sa. Na rozdiel od toho najviac respondentov nezaujímal alebo nevedelo odpovedať na otázku, ohľadom miery spokojnosti s vyšetrovaním prípadu Hedvivy Malinovej, kde ich bolo 47 %. Respondenti sa zhodli v najväčšej miere pri hodnotení činnosti Hnutia za lepšie Maďarsko, Jobbik, keď takmer 70 % hodnotí ich činnosť viac či menej negatívne. Výsledky sú zobrazené v tabuľke č. 2. Ako hodnotí Bačová, v slovenskej spoločnosti doteraz pretrváva zakódovane pocit ohrozenia, ktorý je živý radikálne orientovanými politickými silami (Bačová,1996: 113).

Tabuľka č. 2 Rozloženie odpovedí na otázky č. 7-11

	Rozhodne pozitívne	Skôr pozitívne	Skôr negatívne	Rozhodne negatívne	Neviem, nezaujíam sa
Jazykový zákon	44,3	21,4	7,6	2	24,7
Hedviga Malinová	2,3	9,2	24,9	16,5	47,1
Benešove dekréty	28	21,6	8,7	2,3	39,4
Odhalenie sochy	17,8	15	29,8	12	25,4
Činnosť Jobbik	0,5	0,8	17,8	51,4	29,5

Zdroj: dotazníkové šetrenie (N=393)

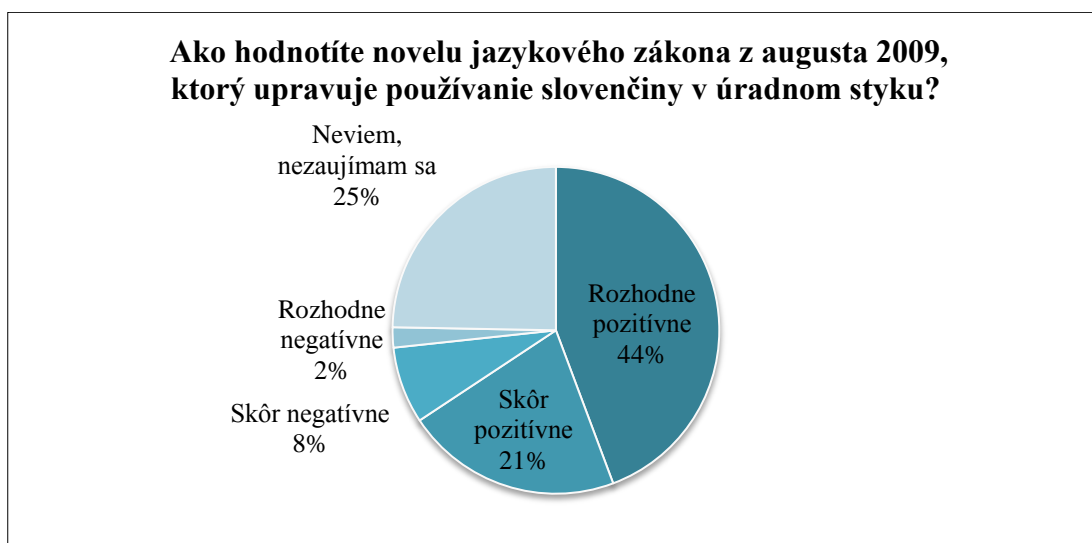
Pozn.: Údaje sú zobrazené v %

Pri otázkach týkajúcich sa novely jazykového zákona (č. 7) a potvrdenia nemennosti Benešových dekrétov (č. 9) sa prejavili významné medzigeneračné rozdiely, ktoré ďalej popíšeme. Zato štatisticky významná závislosť sa medzi otázkou č.8, 10 a 11 a vekom nepreukázala. U týchto otázok sa súbor zdal konzistentný a neprejavili sa žiadne medzigeneračné odchýlky. Zároveň sa u všetkých otázok prejavila tendencia, že respondenti vo veku 15-29 rokov vo väčšej miere buď nevedeli na danú otázku odpovedať alebo sa nezaujíamali či nesledovali danú tematiku.

5.4.1 Novela jazykového zákona

Na otázku ako by respondenti ohodnotili novelu jazykového zákona z augusta 2009, ktorá upravuje prísnejšie používania slovenčiny v úradnom styku, viac ako 65 % opýtaných hodnotilo novelu viac či menej pozitívne. Zatiaľ čo negatívne na túto otázku odpovedalo len 10 % respondentov. Pre odpoveď sa nevedelo rozhodnúť, alebo sa o danú problematiku nezaujímal takmer štvrtina opýtaných. Výsledky sú znázornené v grafe č. 14.

Graf č. 14 Hodnotenie novely jazykového zákona z augusta 2009 (otázka č.7)

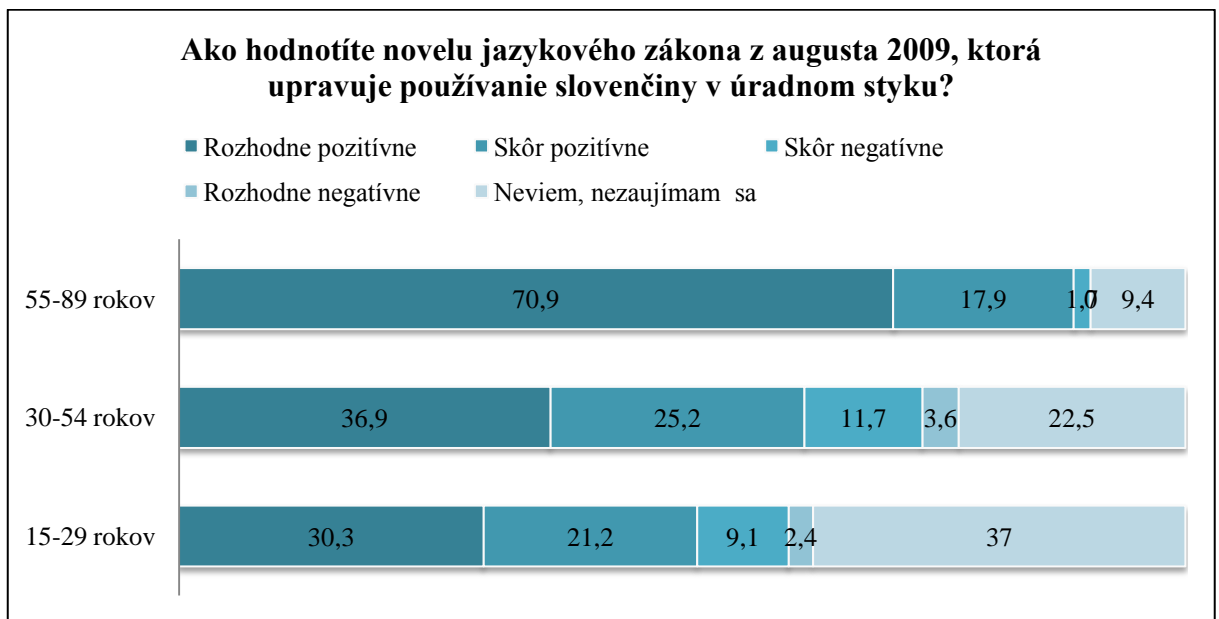
Zdroj: dotazníkové šetrenie (N=393)

Z nasledujúceho grafu č. 15 je zrejmé, že najpočetnejšie zastúpenie respondentov, ktorí hodnotili novelu jazykového zákona rozhodne pozitívne, je vo veku 55-89 a to vyše 70 %, zatiaľ čo vyše 37 % respondentov vo veku 15-25 nevedelo odpovedať alebo sa nezaujímal o túto otázku. Dalo by sa to vysvetliť nezaujímavosťou mladšej generácie o súčasné politické dianie alebo nesledovaním danej kauzy.

Do súvislosti s touto otázkou by sme mohli dať niektoré odpovede otvorenej otázky, ktorá bola smerovaná na ich vzťah k maďarskej minorite. Spomínaní respondenti často krát odpovedali, že vo všeobecne nemajú žiadne výhrady voči Maďarom, ale že im v podstatnej miere prekáža, keď sa vo verejných priestoroch (tj. Seniorský klub, nemocnice a pod.) rozpráva po maďarsky. Ako bolo spomínané v teoretickej časti, tento problém podobne popísal T.van Dijk ako negatívnu typifikáciu, ktorá môže znieť takto „Nemám nič proti Maďarom, ale ...“ - pri použití

tohto prostriedku si je človek vedomý toho, že slová, ktoré nasledujú môžu za daných okolností znieť problematcky. Ako tvrdí Šafr, takto zaobalená správa sa javí uspokojivo a ani negatívny postoj nevyznieva rasisticky apod. (Šafr, 2008: 77). Toto vymedzovanie sa voči maďarskému jazyku môže podľa môjho názoru súvisieť so snahou zvýrazňovať jazykové rozdiely medzi vlastnou a cudzou skupinou a podobnosti v rámci vlastnej skupiny, pričom tento mechanizmus posilňuje medziskupinové hranice. (Drábel, Findor, 2009 :36) K posilneniu národnej identity, ktorá zahŕňa spoločnú pamäť a jazyk, dochádza práve posilňovaním vzťahu my Slováci a oni Maďari. Podobne sa vo výskumnej vzorke sa viackrát vyskytol názor, že „cudzinci musia ovládať štátny jazyk a prispôbiť sa zvykom majoritného obyvateľstva“. Viacero respondentov by bolo za zrušenie vyučovania v maďarskom jazyku, keďže už existuje možnosť študovať maďarsky na súkromných školách.

Graf č. 15 Hodnotenie novely jazykového zákona z augusta 2009 v závislosti na veku

Zdroj: dotazníkové šetrenie (N=393)

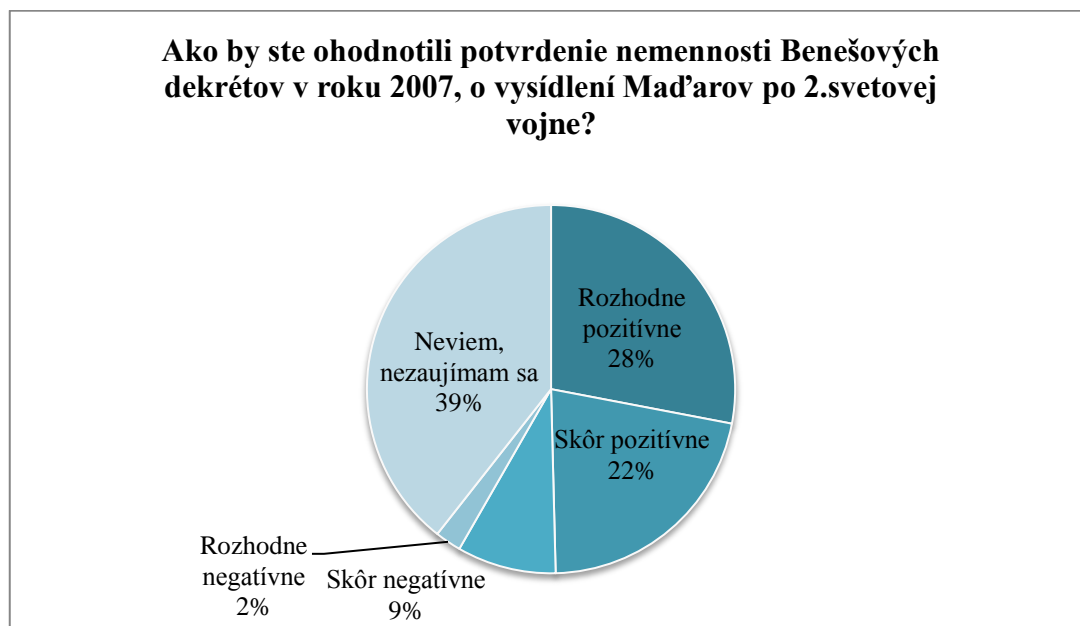
Pozn. Údaje sú zobrazené v %; ($\chi^2= 0,000$; $C_{norm}= 0,370$)

5.4.2 Benešové dekréty

V dotazníku do politicko-historickej sekcie bola zaradená aj otázka týkajúca sa dekrétov prezidenta Edvarda Beneša s konkrétnym znením: „Ako by ste ohodnotili potvrdenie nemennosti Benešových dekrétov v roku 2007“. Nútené vysídlenie Maďarov po 2.svetovej vojne ostáva aj v súčasnej dobe nevyriešenou otázkou v rámci slovensko-maďarských vzťahov. Zaujímalo nás nakoľko sú respondenti oboznámení s problematikou presídlenia a ak áno, či ju hodnotia ako pozitívny alebo negatívny moment v slovenskej histórii.

Ohliadnuc od najpočetnejšej kategórie Nevie, nezaujíam sa (39 %), polovica opýtaných odpovedala na otázku Benešových dekrétov viac či menej kladne. Oproti tomu negatívne hodnotí danú otázku iba 45 (11 %) respondentov. Dané rozloženie odpovedí zobrazuje graf č. 16.

Graf č. 16 Hodnotenie potvrdenia nemennosti Benešových dekrétov v roku 2007 (otázka č.9)

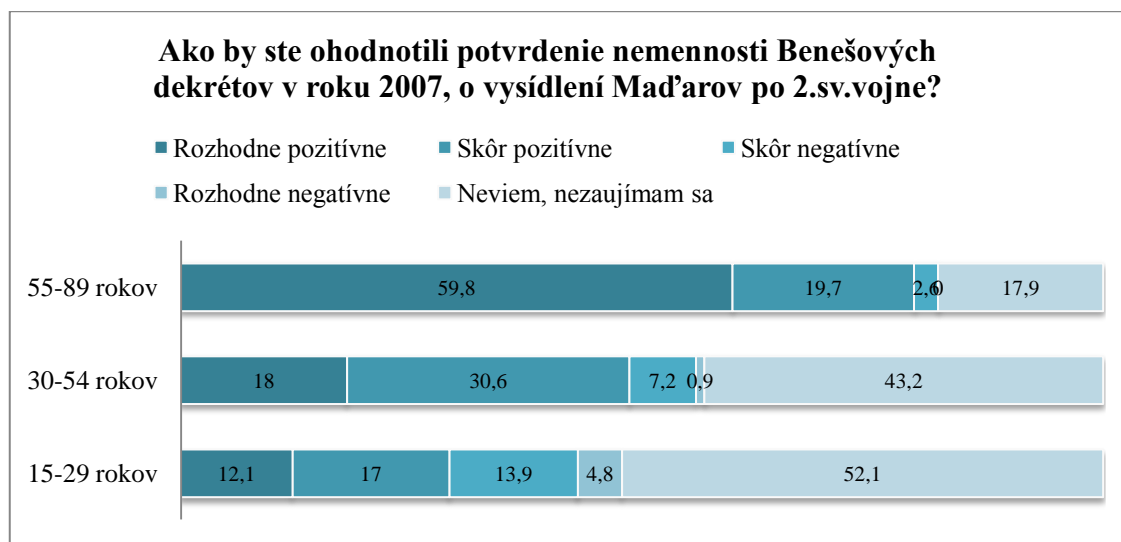
Zdroj: dotazníkové šetrenie (N=393)

Na základe Pearsonovho chí-kvadrát testu na hladine spoľahlivosti 95 % môžeme povedať, že hodnotenie otázky týkajúcej sa Benešových dekrétov sa líši podľa veku. Koeficient kontingencie ($C_{norm} = 0,463$) nám naznačuje relatívne tesný vzťah. Podobne ako v predchádzajúcej otázke, týkajúcej sa novely Jazykového zákona, aj v tomto prípade sa ukazuje podobná tendencia, že takmer 60 % respondentov vo vekovom rozmedzí 55-89 rokov, hodnotí odpoveď na túto otázku

rozhodne pozitívne. Oproti predchádzajúcej otázke je tu relatívne menej opýtaných vo veku 30-54, ktorí by ju hodnotili pozitívne. Zároveň, viac ako polovica (52 %) respondentov vo veku od 15 do 29 rokov, nevedela na túto otázku odpovedať alebo sa ňou nezaujímal. Ale i napriek tomu je relatívne viac mladších opýtaných, ktorí ju ohodnotili buď skôr negatívne (14 %) alebo rozhodne negatívne (5 %). Zatiaľ čo u starších ako 55 rokov žiaden respondent neodpovedal rozhodne negatívne a iba 3 (3 %) opýtaní zvolili skôr negatívne. Výsledky sú zobrazené v grafe č. 17.

To, podľa nášho názoru, úzko súvisí s otázkou konštrukcie národnej identity, ktorá stavia na zdôrazňovaní spoločnej histórie a história má väčšinou dočinenia so spomínaním a pamäťou. Práve starší respondenti si pamätajú nútené používanie maďarčiny a takisto násilnú asimiláciu ako negatívnu historickú skúsenosť. Podľa Bačovej je kolektívna pamäť selektívne zoskupenie minulých udalostí, v tomto prípade vyrovnanie po 2. svetovej vojne. Kolektívna pamäť udržiava historickú kontinuitu vyvolávaním konkrétnych prvkov z archívu historickej pamäti. (Bačová, 1996: 15) Čím viac je táto minulosť slávna, viac pamätihodná a dokladovateľná, tým pevnejšia istejšie základy má kolektívna identita spoločenstva (Tamtiež: 15).

Graf č. 17 Hodnotenie potvrdenia nemennosti Benešových dekrétov v roku 2007 v závislosti na veku

Zdroj: dotazníkové šetrenie (N=393)

Pozn. Údaje sú zobrazené v %; ($\chi^2= 0,000$; $C_{norm}= 0,463$)

Ešte by sme doplnili názor, ktorý sa viac krát objavil v otvorených otázkach, a viac menej charakterizuje vnímanie politických sporov v rámci slovensko-maďarských vzťahov. *„Myslím, že nenávisť voči maďarskej menšine je podporovaná niektorými politickými stranami a obzvlášť politikmi ako sú Slota a Orbán, ale nemyslím si, že bežní ľudia s tým majú problém. Na druhej strane Maďari musia rešpektovať to, že sú menšina“.*

5.5 Škála sociálnej dištancie

Jedným z cieľov tejto bakalárskej práce bolo zistiť, nakoľko respondenti diferencujú občanov maďarskej národnosti pri určitých voľbách, čo znamená či by mali radi občana maďarskej národnosti ako životného partnera, kamaráta apod.. K tomu sme využili už spomínanú škálu sociálnej dištancie E. Bogardusa, ktorá obsahuje 7 základných stupňov, doplnených o ďalších 6 kategórií (prezident, predstaviteľ nadpolovičnej väčšiny v parlamente, nadriadený, učiteľ, televízny hlásateľ a úradník), ktoré by mohli prispieť k presnejším zisteniam.

Pre lepšiu prvotnú orientáciu v dátach, sme sa rozhodli priradiť ordinálne znaky ku kategóriám rozhodne áno (1), skôr áno (2), skôr nie (3), rozhodne nie (4). Pri otázke či by respondenti odopreli vstup na územie SR je stupnica prehodená (rozhodne áno - 4, rozhodne nie - 1). Kategórie v tabuľke č. 3 sú zoradené podľa veľkosti priemeru.

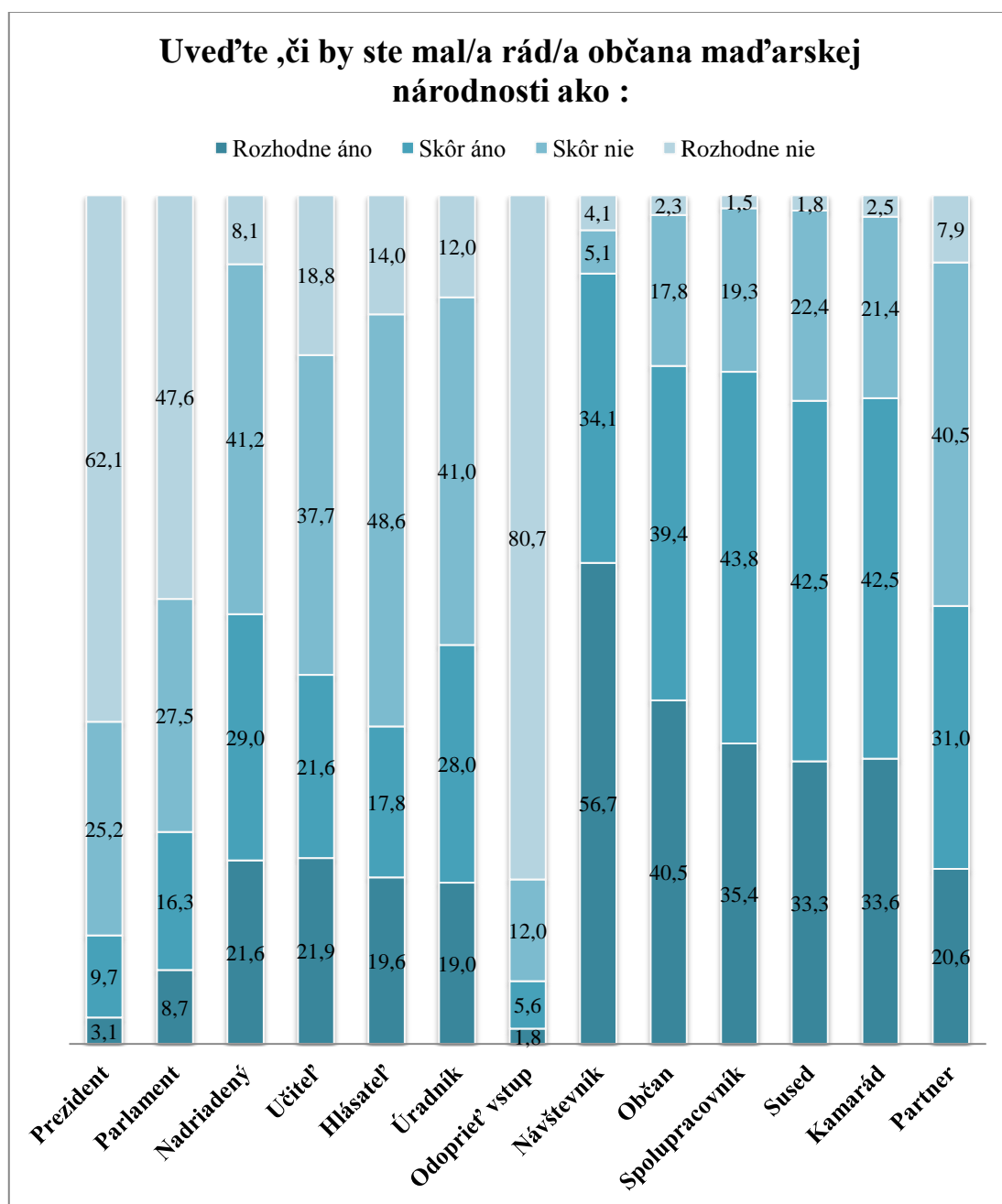
Výsledky prevedenej empirickej sondy ukázali, že respondenti relatívne najviac odmietali občana maďarskej národnosti ako prezidenta, ktorého by rozhodne nechcelo 62 % (244) opýtaných, zatiaľ čo, rozhodne by ho prijalo iba 3 % (12).

Za ním nasleduje Maďar ako predstaviteľ nadpolovičnej väčšiny v parlamente, ktorého by rozhodne nechcela takmer polovica opýtaných, ale rozhodne by ho prijalo iba 9 %. Toto zistenie podporuje tvrdenie E. Gellnera, že je prirodzené, ak si ľudia prajú žiť so svojimi súkmeňovcami a zároveň pociťujú nechť k životu s ľuďmi odlišnej kultúry. A predovšetkým odmietajú znášať stav, kedy by im takí ľudia vládli (Gellner, 2003: 21). Za týmito politickými funkciami nasledujú skôr kategórie, ktoré by mohli byť určitým spôsobom konfliktné z pohľadu používania jazyka vo verejnom styku. Viac ako 62 % respondentov by viac či menej nemalo rado občana maďarskej národnosti za televízneho hlásateľa. Podobne aj učiteľa, kde ho odmietlo vyše 56 % a úradníka 53 %. Čo sa týka zistených výsledkov, podobne sa vyjadrovali aj respondenti v otvorených otázkach: „v rámci osobného kontaktu mi je niekedy maďarčina ako komunikačný prostriedok nepríjemná“, „keď už žijem na území nejakého štátu dlhodobo, tak by som mal vedieť aspoň ich jazyk“, „táto menšina mi neprekáža, mám výhrady jedine, ak žijú na Slovensku a neovládajú náš jazyk...“ apod..

Z pôvodnej Bogardusovej škály, respondenti v najväčšej miere odmietali občana maďarskej národnosti ako životného partnera či partnerku a to takmer

polovica (48 %) opýtaných. Za ním nasledoval sused (24,2 %), kamarát (24 %), spolupracovník (21 %). Viac ako pätina respondentov by viac či menej nechcela Maďara ako občana Slovenskej republiky. Avšak ako návštevníka by odmietlo iba 9 % opýtaných a odoprelo by vstup občanovi maďarskej národnosti na územie Slovenskej republiky 7 % respondentov. Kdežto rozhodne by neodoprelo vstup viac ako 80 % opýtaných (viď graf. č 18).

Graf č. 18 Škála sociálnej dištancie (otázka č.12)

Zdroj: dotazníkové šetrenie (N=393)

Pozn. Údaje sú zobrazené v %

Tabuľka č. 3 Priemer a smerodatná odchýlka jednotlivých kategórií škály sociálnej dištancie

	Priemer	SD
Prezident	3,46	0,79
Parlament	3,14	0,98
Hlásateľ	2,57	0,95
Učiteľ	2,53	1,03
Úradník	2,45	0,93
Nadriadený	2,35	0,90
Partner	2,35	0,89
Sused	1,92	0,79
Kamarát	1,92	0,80
Spolupracovník	1,87	0,76
Občan	1,81	0,80
Návštevník	1,56	0,77
Odoprieť vstup	1,28	0,65

Pozn.: SD= Smerodatná odchýlka

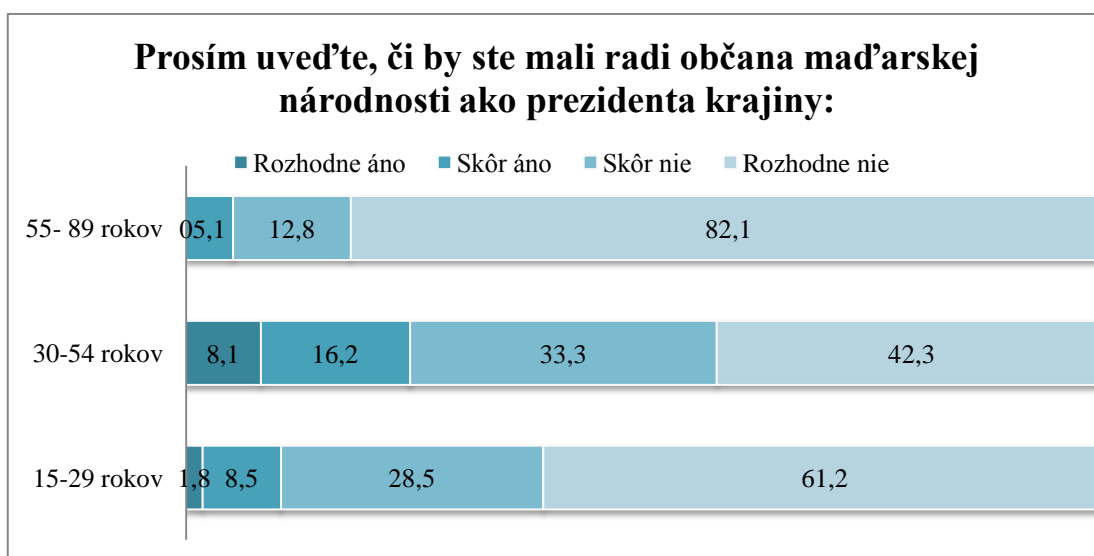
Na základe Pearsonovho chí-kvadrát testu na hladine spoľahlivosti 95 % môžeme povedať, že hodnotenia otázok týkajúcich sa partnera, úradníka, hlásateľa, učiteľa, predstaviteľa nadpolovičnej väčšiny v parlamente a prezidenta sa líšia podľa veku. Koeficient kontingencie v týchto prípadoch nám naznačuje relatívne tesný vzťah. V ostatných prípadoch neboli splnené podmienky pre použitie chí-kvadrát testu. Kvôli rozsahu tejto práce, sme sa zamerali na najvýznamnejšie odchýlky vo výskumnom súbore:

- Z pôvodnej Bogardusovej škály jedine pri otázke týkajúcej sa partnera, môžeme spoľahlivo vyvrátiť nulovú hypotézu o nezávislosti premenných. Viac ako dve tretiny (68 %) respondentov nad 55 rokov vyjadrili, že by viac či menej nechcelo občana maďarskej národnosti ako partnera. Zatiaľ čo naopak, u opýtaných od 30 do 54 rokov, by uvítalo ako životného partnera či partnerku takmer 60 % respondentov ($C_{norm}= 0,258$).
- Podobne ako aj u predchádzajúcej otázky, 73 % opýtaných starších ako 55 rokov by si viac či menej neprialo aby Maďari zastávali úradnícke posty. Kdežto u respondentov od 15 do 29 rokov je to 49 % a od 30 do 54 rokov iba 39 % ($C_{norm}= 0,358$).
- 82 % opýtaných starších ako 55 rokov by nechcelo mať občana maďarskej národnosti za televízneho hlásateľa. Rovnako odpovedalo aj 60 % vo

vekovom rozmedzí od 15 do 29 rokov. Kdežto respondentov od 30 do 54 rokov necelá polovica (47 %) ($C_{norm}= 0,360$).

- Práve tak, ako v predošlých kategóriách, tak aj pri otázke či by mali radi respondenti občana maďarskej národnosti ako učiteľa, takmer 80 % respondentov starších ako 55 rokov odpovedalo viac či menej nie. Zatiaľ čo takmer dve tretiny (64 %) opýtaných od 30 do 54 rokov odpovedalo áno ($C_{norm}= 0,333$).
- Čo sa týka kategórie prezidenta, u respondentov starších ako 55 rokov sa opäť objavuje tendencia hodnotiť negatívne, keď 82 % respondentov by rozhodne nechcelo občana maďarskej národnosti za prezidenta, kdežto oproti tomu by tak volila iba polovica (42 %) opýtaných od 30 do 54 rokov. Zároveň v tejto vekovej kategórii rozhodne áno odpovedalo 9 (8 %) opýtaných, zatiaľ čo u starších ako 55 rokov žiaden respondent. Výsledky sú znázornené v grafe č. 20 ($C_{norm}= 0,326$).

Graf č. 19 Rozloženie odpovedí respondentov starších ako 55 rokov, podľa toho či by chceli Maďara za prezidenta krajiny

Zdroj: dotazníkové šetrenie (N=393)

Pozn. Údaje sú zobrazené v %; ($\chi^2= 0,000$; $C_{norm}= 0,326$)

Starší respondenti mali tendenciu relatívne častejšie odmietat' Maďara vo všetkých kategóriách. Viac ako dve tretiny opýtaných nad 55 rokov by nechcelo Maďara za životného partnera a zároveň viac ako 80 % televízneho hlásateľa a učiteľa. Zatiaľ čo stredná generácia od 30 do 54 rokov hodnotila vo všeobecnosti

miernejšie a nemala také výhrady voči občanom maďarskej národnosti. Podobne ako aj starší respondenti nad 55 rokov, tak aj opýtaní od 15 do 29 rokov relatívne často odmietali Maďara takmer vo všetkých kategóriách. Táto analýza priniesla zaujímavý výsledok, že hoci starší respondenti sú ovplyvnení radou historických konfliktov a tak aj súčasne mladí pociťujú určitú antipatiu voči maďarskej menšine. Aj napriek tomu, že nemajú priamu historickú skúsenosť, tak zastávajú často krát negatívne postoje voči tejto minorite. Preto by mohlo byť v budúcnosti prínosné, zamerať sa len na kategóriu mladších respondentov a ich dôvody, ktoré ich vedú k týmto postojom.

Záver

Predložená bakalárska práca sa zaoberala postojmi Slovákov voči maďarskej menšine žijúcej na Slovensku. V prvej časti, ktorá je teoretického charakteru, je podaný popis historických aspektov vývoja slovensko-maďarských vzťahov a taktiež sú definované kľúčové pojmy súvisiace s témou práce a ich význam.

Druhá analytická časť prezentuje výsledky uskutočneného šetrenia, ktoré malo podobu empirickej sondy. Prostredníctvom využitia kvantitatívnej metódy dotazníkového šetrenia, sme sa pokúsili priniesť odpoveď na otázku, či sa tieto postoje menia pod vplyvom generačných rozdielov. Výskumný súbor bol tvorený 393 respondentmi, rozdelený do troch vekových kategórií pre jednoduchšie porovnanie. Hlavným cieľom empirickej sondy, sústreďujúcej sa výlučne na občanov slovenskej národnosti, bolo zistiť aké postoje zastávajú respondenti voči maďarskej minorite a do akej miery sú podmienené vekom. Výsledky šetrenia potvrdzujú významný vplyv generačných rozdielov najmä v otázkach s historickým kontextom. Musíme tu znova pripomenúť, že je nutné si uvedomiť, že súbor nie je reprezentatívny, a výsledky analýzy teda môžu byť čiastočne ovplyvnené výberom respondentov.

V prvej hypotéze sme sa zaoberali tým, či mladší respondenti zastávajú kritickejší názor voči slovenskej spoločnosti, v súvislosti s otázkou týkajúcej sa tolerantnosti voči maďarskej minorite. Táto hypotéza sa potvrdila, keďže viac ako 40 % respondentov od 15 do 29 rokov si myslí, že slovenská spoločnosť nie je tolerantná voči maďarskej menšine, kdežto iba 22 % opýtaných starších ako 55 rokov zastáva tento názor.

Rovnako platná je aj druhá hypotéza, ktorá predpokladá, že respondenti sa z daných výrokov, budú najviac stotožňovať s výrokom J. Slotu „Maďari za Dunaj“. Súhlasilo s ním 47 z 393 opýtaných (12 %). Len menej ako polovica (48 %) respondentov s ním rozhodne nesúhlasila.

Výskum však priniesol zaujímavé zistenie v podobe potvrdenia tretej hypotézy, ktorá pojednávala o platnosti Benešových dekrétov. Predpokladali sme, že starší respondenti budú prezidentské dekréty hodnotiť pozitívnejšie, zatiaľ čo mladšia generácia sa o tieto otázky nebude zaujímať. Túto hypotézu môžeme považovať za platnú, keďže takmer 60 % respondentov vo vekovom rozmedzí 55-89 rokov, hodnotí odpoveď na túto otázku rozhodne pozitívne. Zatiaľ čo, viac ako

polovica (52 %) respondentov vo veku od 15 do 29 rokov, nevedela na túto otázku odpovedať alebo sa ňu nezaujímal. Ale i napriek tomu je relatívne viacej mladších opýtaných, ktorí ju ohodnotili buď skôr negatívne (14 %) alebo rozhodne negatívne (5 %).

Pri štvrtnej hypotéze sme sa zaoberali tým, že hoci respondenti nebudú mať žiadne výhrady voči maďarskej menšine a budú svoj názor hodnotiť ako neutrálny, tak napriek tomu nebudú natoľko kladne hodnotiť svoj postoj v dimenziách škály sociálnej dištancie (životný partner/ka, prezident). Táto hypotéza bola taktiež potvrdená, keďže výsledky prevedeného výskumu ukázali, že respondenti relatívne najviac odmietali občana maďarskej národnosti ako prezidenta, ktorého by rozhodne nechcelo 62 % (244) opýtaných, zatiaľ čo, rozhodne by ho prijalo iba 3 % (12). Za ním nasleduje Maďar, ako predstaviteľ nadpolovičnej väčšiny v parlamente, ktorého by rozhodne nechcela takmer polovica opýtaných, ale prijalo by ho iba 9 %. Z pôvodnej Bogardusovej škály, respondenti v najväčšej miere odmietali občana maďarskej národnosti ako životného partnera či partnerku a to takmer polovica (48 %) opýtaných.

Dôležité zistenie, ktoré vyplýva z empirického šetrenia, je že Slováci nemajú vyhranený názor na maďarskú menšinu. Ale avšak, čo sa týka vnímania historických konfliktov, tieto rezonujú najmä u starších respondentov. Tento rozdiel bol výrazný aj pri otázkach s politicko-historickým kontextom a hodnotení výrokov Jána Slotu.

Viacerí respondenti uvádzali v poslednej otvorenej otázke, že mali určité problémy s vyplňovaním otázok súvisiacich so sémantickým diferenciálom a škálou sociálnej dištancie. Objavila sa aj reakcia na techniku sémantického diferenciálu, že „*snaha charakterizovať národ v rozpätí dvoch prídavných mien je už samo o sebe šovinizmus*“. Pravdepodobne to môže byť zapríčinené neobvyklou formou a štylizáciou otázok. Na druhej strane sa ukázalo, že na niektoré politicko-historické otázky respondenti nevedeli odpovedať.

K daným záverom je však nutné pristupovať s určitými rezervami vyplývajúcimi z veľkosti súboru respondentov, a z toho, že dotazníky boli vyplnené len tými respondentmi, ktorí o to prejavili záujem. Avšak táto práca môže slúžiť ako odrazový mostík pre sériu ďalších rozširujúcich výskumov mapujúcich tento sociálny jav v rámci spoločnosti. S prihliadnutím k výsledkom vyššie uvedeného empirického šetrenia je možné uviesť nasledujúce doporučenie, ktorými by sa stávajúca situácia mohla riešiť. Ako uvádza R. Chmel „*Maďarský element*

v slovenskej relácii je prinajmenšom tak dôležitý, ak nie dôležitejší, ako v českej relácii element nemecký. Na Slovensku sa nereflektoval vždy triezvo a relikty tohto prežitku trvajú dodnes: v základe tohto vzťahu by malo byť poznanie, že slovenský národ by mal maďarskej menšine garantovať účasť na tvorbe slovenskej štátnosti a menšinového práva“ (Chmel, 2004: 34). V zážitkoch z minulosti sú zdroje prítomných konfliktov, a v nich tkvie nedostatok empatie, nemožnosť historického slovensko-maďarského vyrovnania a taktiež vzájomná neznalosť a obnovujúce sa historické predsudky, ktoré od seba tieto štáty oddiaľujú. Etnická koncepcia vlasti, zapríčinila už mnoho neprávosti, útokov, s ktorými sa stretávame aj v súčasnosti, odvolávajúc sa na: cudzie nechceme... (Chmel, 2010). Ako uvádza R. Chmel, historické komplexy a traumy minulosti majú silný vplyv na prítomnosť a populistická politika nepozná lepší materiál pre ich aktuálne využívanie a zneužívanie (Tamtiež). Preto jedným zo základných predpokladov úspešnej transformácie súčasného stavu musí byť razantné prehodnotenie práve nahliadania slovenskej a maďarskej spoločnosti na tieto historické komplexy.

Výskumom v tejto oblasti je však určite nutné venovať viac pozornosti vzhľadom k problematickým slovensko-maďarským vzťahom a k tomu, že porozumenie a dohoda dvoch národov nie sú dlhodobo možné, pokiaľ nie sú schopné aspoň racionálne nazrieť na stanovisko a oboznámiť sa s tým, aké významy nadobúdajú historické udalosti pre „toho druhého“. Pohľad z perspektívy druhého národu predstavuje prvý krok k opusteniu nepriateľstva a rešpektovaniu svojbytnosti a pozície „druhého“ (Bačová in Šutaj, 2004: 117).

Aj keď slovensko-maďarské vzťahy sú už dlhú dobu poznačené vzájomnými spormi, často krát spôsobené odlišným nahliadaním na tieto historické spomienky, tak sú súčasťou kultúrneho dedičstva národu. A toto dedičstvo poznamenáva aj súčasný život daných spoločenstiev a má tendenciu určovať nielen prítomnosť, ale i budúcnosť vývoja slovensko-maďarských vzťahov.

Zoznam literatúry

1. ALLPORT, Gordon Willard. *O povaze predsudků*. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2004, 574 s. ISBN 8072601253.
2. ANDERSON, Benedict R. *Představy společnosti: úvahy o původu a šíření nacionalismu*. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 2008, 274 s. ISBN 9788024614908.
3. BACOVÁ, Viera a Zuzana KUSÁ. *Identity v meniacej sa spoločnosti*. Košice: Spoločenskovedný ústav SAV, 1997, 286 s. ISBN 8096762133.
4. BAČOVÁ, Viera. *Historická pamäť a identita*. Košice: Spoločenskoved. ústav SAV, 1996. ISBN 80-967621-0-9.
5. BESHERS, James M. a Edward O. LAUMANN. SOCIAL DISTANCE: A NETWORK APPROACH. *American Sociological Review*. 1967, roč. 32, č. 2, s. 225-236. ISSN 00031224.
6. BERGER, Peter L a Thomas LUCKMANN. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 1999, 214 s. ISBN 8085959461.
7. BILLIG, Michael. Prejudice, categorization and particularization: From a perceptual to a rhetorical approach. *European Journal of Social Psychology*. 1985, vol. 15, issue 1, s. 79-103. DOI: 10.1002/ejsp.2420150107.
8. BOGARDUS, Emory S. MEASUREMENT OF PERSONAL-GROUP RELATIONS. *Sociometry*. 1947, roč. 10, č. 4, s. 306-311. ISSN 00380431.
9. BOGARDUS, Emory S. *The new social research*. 1. vyd. Los Angeles: Jesse Ray Miller, 1926, 287 s.
10. BOTTERO, Wendy. *Stratification: social division and inequality*. [1st ed.]. London: Routledge, 2005, vi ; 283 s. ISBN 0415281792.
11. DRÁL, Peter a Andrej FINDOR. *Ako skúmať národ: deväť štúdií o etnicite a nacionalizme*. 1. vyd. Brno: Tribun EU, 2009, 261 s. ISBN 9788073997526.
12. GELLNER, Ernest André. *Nacionalismus*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2003, 133 s. ISBN 8073250233.
13. HALBWACHS, Maurice, Gérard NAMER a Marie JAISSON. *Kolektivní paměť*. 1. vyd. Praha: Slon, 2009, 289 s. ISBN 9788074190162.
14. CHMEL, Rudolf. *Moje slovenské pochybnosti: texty z rokov 1991-2002*. 1. vyd. Bratislava: Kalligram, 2004, 359 s. Domino. ISBN 80-714-9617-0.
15. CHMEL, Rudolf. *Slovenský komplex*. Bratislava: Kalligram, 2010, 149 p. ISBN 978-808-1013-409.
16. JENKINS, Richard. *Social identity*. 3rd ed. London: Routledge, c2008, x, 246 s. ISBN 9780415448482.
17. KILIÁNOVÁ, Gabriela, Eva KOWALSKÁ a Eva KREKOVIČOVÁ. *My a tí druhí v modernej spoločnosti: konštrukcie a transformácie kolektívnych identít*. 1. vyd. Bratislava: Veda, 2009, 722 s. ISBN 9788022410250.

18. KRIVÝ, Vladimír. *Kolektívne identity na súčasnom Slovensku: pramenná publikácia dát zo sociologického výskumu*. Bratislava: Sociologický ústav SAV, 2004, 90 s. ISBN 8085544326.
19. LEE, Motoko Y., Stephen G. SAPP a Melvin C. RAY. The Reverse Social Distance Scale. *Journal of Social Psychology*. 1996, roč. 136, č. 1, s. 17-24. ISSN 00224545
20. NAKONEČNÝ, Milan a Pavel ZÁTKA. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2., rozš. vyd., v Akademii vyd. 1. Praha: Academia, 1997, 437 s. ISBN 8020006257.
21. *Národnostná politika na Slovensku po roku 1989: [súbor podkladových výskumných správ pripravených v rámci riešenia projektu štátneho programu výskumu a vývoja Národ, národnosti a etnické skupiny v procese transformácie spoločnosti]*. Prešov: Universum, 2005, 227 s. ISBN 8089046304.
22. OSGOOD, Charles Egerton, George J SUCI a Percy H TANNENBAUM. *The measurement of meaning*. 9th print. Urbana: University of Illinois, 1975, 346 s. ISBN 0252745396.
23. PARK, Robert E. THE CONCEPT OF SOCIAL DISTANCE: AS APPLIED TO THE STUDY OF RACIAL ATTITUDES AND RACIAL RELATIONS. *Journal of Applied Sociology (University of Southern California)*. 1924, roč. 8, č. 6, s. 339-344.
24. PERGLER, Přemysl. *Vybrané techniky sociologického výzkumu*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1969, 767 s.
25. RYŠAVÝ, Dan. Sociální distance vůči Romům. Příklad vysokoškolských studentů. *Czech Sociological Review*. 2003, roč. 39, č. 1, s. 55-77. ISSN 00380288
26. ŠAFR, Jiří. *Sociální distance, interakce, relace a kategorizace: alternativní teoretické perspektivy studia sociální stratifikace*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2008, 145 s. ISBN 9788073301460.
27. ŠUTAJOVÁ, Jana, Mária ĎURKOVSKÁ a Štefan ŠUTAJ. *Maďarská menšina na Slovensku v procesoch transformácie po roku 1989: (Historické, politologické a právne súvislosti)*. 1. vyd. Prešov: Universum, 2007, 131 s. ISBN 9788089046461.
28. TAJFEL, Henri. *Social identity and intergroup relations*. 1. paperback print. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, xv, 528 s. ISBN 9780521153652.
29. VAN DIJK, Teun A. Discourse and the denial of racism. *Discourse & Society* [online]. 1992, č. 3 [cit. 2013-07-29]. Dostupné z: [http://www.discourses.org/OldArticles/Discourse %20and %20the %20denial %20of %20racism.pdf](http://www.discourses.org/OldArticles/Discourse%20and%20the%20denial%20of%20racism.pdf)
30. WARK, Colin a John GALLIHER. Emory Bogardus and the Origins of the Social Distance Scale. *American Sociologist*. 2007, roč. 38, č. 4, s. 383-395. ISSN 00031232. DOI: 10.1007/s12108-007-9023-9.
31. ZICH, František. *Škálovací techniky v sociologickém výzkumu*. Praha: Vysoká škola politická ÚV KSČ, 1968, 273 s.

Zoznam internetových zdrojov

1. *Slovensko-maďarské vzťahy očami historika na začiatku 21. storočia* [online]. [cit. 2013-07-12]. Dostupné z: <http://www.kultura-fb.sk/new/old/stare/deak-9.htm>
2. *SPOR O SÚSTAVU VODNÝCH DIEL GABČÍKOVO - NAGYMAROS* [online]. 1997 [cit. 2013-07-12]. Dostupné z: <http://www.gabcikovo.gov.sk/doc/msd/>
3. *Štatistický úrad Slovenskej republiky* [online]. 2011 [cit. 2013-08-12]. Dostupné z: <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=67572>

Zoznam príloh

Príloha 1: Dotazník

Postoje Slovákov voči maďarskej menšine

Dobrý deň, chcela by som Vás poprosiť o vyplnenie tohto dotazníka, ktorý sa týka postojov Slovákov voči maďarskej minorite.

Pokyny pre vyplnenie dotazníka:

-V dotazníku sa neobjavujú žiadne správne alebo nesprávne odpovede. Dôležitý je len Váš názor.

-Všetky vyplnené informácie budú spracované ako anonymné. Záleží nám na pravdivých a neskreslených údajoch.

Ďakujem za Váš čas a vyplnenie a prajem krásny deň.

Kristína Papcunová

1. Vnímate slovenskú spoločnosť ako tolerantnú k maďarskej menšine?

- Rozhodne áno
- Skôr áno
- Skôr nie
- Rozhodne nie

2. Boli ste niekedy svedkom nenávisťného prejavu (gestá, písané prejavy a pod.) voči maďarskej menšine?

- Áno, fyzického útoku
- Áno, psychického útoku (gestá, písané prejavy a pod.)
- Áno, fyzického aj psychického útoku
- Nie

3. Ako by ste charakterizovali svoj vzťah k maďarskej menšine?

4. Nakoľko sa stotožňujete s výrokmí Jána Slotu o maďarskej menšine (1 - rozhodne súhlasím, 10- rozhodne nesúhlasím) ?

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
„Maďari za Dunaj.“										
„Maďari sú nešťastie Európy.“										
„Maďari sú nádor na tele slovenského národa, ktorú treba neodkladne odstrániť.“										
„Maďari vyvraždili veľa našich otcov a materí.“										
„My budeme bojovať za svoje územie, za metre štvorcové, za každý meter štvorcový tým hajzlom maďarským.... a pôjdeme do tankov a pôjdeme a zrovnáme Budapešť!“										

5. Prosím označte, ku ktorému prídavnému menu z dvojice charakterizujúce maďarskú menšinu sa prikláňate na škále od 1 do 5 (napr. pričom 1 je prispôsobivý a 5 je neprispôsobivý).

	1	2	3	4	5
prispôsobivý / neprispôsobivý					
pokojný / agresívny					
obetavý / sebecký					
zodpovedný / nezodpovedný					
submisívny / dominantný					
tolerantný / netolerantný					
priateľský / nepriateľský					

6. Prosím označte, ku ktorému prídavnému menu z dvojice charakterizujúce slovenskú väčšinu, sa prikláňate na škále od 1 do 5 (napr. pričom 1 je prispôsobivý a 5 je neprispôsobivý).

	1	2	3	4	5
prispôsobivý / neprispôsobivý					
pokojný / agresívny					
obetavý / sebecký					
zodpovedný / nezodpovedný					
submisívny / dominantný					
tolerantný / netolerantný					
priateľský / nepriateľský					

7. Ako hodnotíte novelu jazykového zákona z augusta 2009, ktorá upravuje používanie slovenčiny v úradnom styku?

- Rozhodne pozitívne
- Skôr pozitívne
- Skôr negatívne
- Rozhodne negatívne
- Neviem, nezaujímam sa, nesledujem

8. Do akej miery ste spokojný/á s priebehom vyšetrovania prípadu Hedviga Malinová?

- Rozhodne spokojný/á
- Skôr spokojný/á
- Skôr nespokojný/á
- Rozhodne nespokojný/á
- Neviem, nezaujímam sa, nesledujem

9. Ako by ste ohodnotili potvrdenie nemennosti Benešových dekrétov v roku 2007, o vysídlení Maďarov po 2.svetovej vojne?

- Rozhodne pozitívne
- Skôr pozitívne
- Skôr negatívne
- Rozhodne negatívne
- Neviem, nezaujímam sa, nesledujem

10. Ako vnímate odopretie vstupu maďarskému prezidentovi L.Sólyomovi, v súvislosti s odhalením sochy Svätého Štefana v Komárne, v júli 2009?

- Rozhodne pozitívne
- Skôr pozitívne
- Skôr negatívne
- Rozhodne negatívne
- Neviem, nezaujímam sa, nesledujem

11. Ako by ste ohodnotili činnosť Hnutia za lepšie Maďarsko, Jobbik?

- Rozhodne pozitívne
- Skôr pozitívne
- Skôr negatívne
- Rozhodne negatívne
- Neviem, nezaujímam sa, nesledujem

12. Pri každej z uvedených možností, prosím uveďte, či by ste mal/a rád/a občana maďarskej národnosti ako... :(hodnot'te menšinu ako celok, nie jednotlivcov)

	Rozhodne áno	Skôr áno	Skôr nie	Rozhodne nie
životného partnera				
najbližšieho kamaráta				
suseda				
spolupracovníka				
občana SR				
návštevníka SR				
odoprel by som mu vstup na územie SR				
úradníka				
televízneho hlásateľa				
učiteľa				
nadriadeného v práci				
predstaviťa nadpolovičnej väčšiny v parlamente				
prezidenta krajiny				

13. Vaše pohlavie

- Muž
- Žena

14. Vek

15. Národnosť

- Slovenská
- Maďarská

Iné

16. Súčasné povolanie

- Súčasné povolanie Súkromný podnikateľ/ka
- Zamestnanec/kyňa
- Nezamestnaný/á, v domácnosti
- Žena na materskej, muž na otcovskej
- Študent/ka
- Dôchodca, invalidný dôchodca

17. Miesto bydliska

- Miesto bydliska Bratislavský
- Trnavský
- Trenčiansky
- Nitriansky
- Žilinský
- Banskobystrický
- Prešovský
- Košický kraj

Iné (prosím uveďte)

18. Na záver je tu miesto, kde môžete napísať svoje pripomienky, postrehy alebo informácie, o ktorých si myslíte, že by mohli byť nápomocné pri výskume: